

*U-jazdowski*

**Gotong Royong.  
Rzeczy, które  
robimy razem**

rzeczy,

które

robimy,

razem



***Gotong Royong.  
Rzeczy, które robimy razem***

# U–jazdowski

19/10/2017–14/01/2018

Wystawa-spotkanie i program publiczny

## Gotong Royong.

## Rzeczy, które robimy razem

### Udział biorą

Irwan Ahmett i Tita Salina, Francis Alÿs, Dorian Batycka, Imani Jacqueline Brown i Blights Out, Centrala: Małgorzata Kuciewicz i Simone de Iacobis, Intervalo-Escola: Tainá Azeredo, Claudio Bueno i warszawscy współpracownicy, Forum Lenteng/Akumassa, Marta Frank, Clara Ianni, Edyta Jarząb, Jatiwangi art Factory, Open Place: Julia Kosterieva i Jurij Kruchak, Robert Kuśmirowski, Alfadir Luna, Alicja Rogalska i Komunitas Pengamen Jalanan, Vincent Rumahloine i Rumah Cemara, Iza Rutkowska i LBH Jakarta, Maciej Siuda, Magdalena Starska i Komunitas Pasir Putih, Spółdzielnia Ushirika: Diana Adhiambo, Margert Adhiambo, Philgona Aluo, Brian Bera, Małgorzata Markiewicz, Mary Mueni, Ann Mwikali, Millicent Ochieng, Susan Odhiambo, Rose Onyango, Nancy Opondo, Maureen Otieno, Joanna Rajkowska i Alicja Wysocka, Jaśmina Wójcik i Projekt Ursus Zakłady – współpraca: Hanna Dyrzcz, Igor Stokfiszewski, Dominik Strycharski, Rafał Urbacki, Jakub Wróblewski

Uczestniczki i uczestnicy *Intervalo-Escola* – *Czas na przerwę*  
Adelina Cimochoicz, Jakub Depczyński, Kamila Ferenc, Agata Grabowska, Karolina Grzegorzczak, Mateusz Kowalczyk, Filip Madejski, Ola Rusinek, Jana Shostak, Katarzyna Sztarbała, Bogna Tęczynopol, Jakub Wielgo

### Kuratorzy

Marianna Dobkowska, Krzysztof Łukomski

### Architektura

Maciej Siuda  
we współpracy z Jakubem  
Andrzejewskim i Tomaszem  
Czubanem

### Koordynacja wystawy

Olga Kozińska

### Projekt graficzny

i przygotowanie druków na  
wystawę

Krzysztof Bielecki

### Kuratorzy programu

dyskusyjnego

Marianna Dobkowska i Konrad  
Schiller

### Uczestniczki i uczestnicy

programu publicznego

i dyskusyjnego

Irwan Ahmett i Tita Salina,  
Tainá Azeredo, Dorian  
Batycka, Imani Jacqueline  
Brown, Clara Ianni, Edyta  
Jarząb, Michał Kasprzak,  
Barbara Kinga Majewska,  
Ewa Alicja Majewska, Open  
Place: Julia Kosterieva  
i Jurij Kruchak, Joanna  
Pawluśkiewicz, Maja Staško,  
Sara Rodowicz-Ślusarczyk,  
Alicja Rogalska, Vincent  
Rumahloine, Dominik  
Strycharski, Arie Syarifuddin,  
Igor Stokfiszewski, Rafał  
Urbacki, Reinaart Vanhoe,  
Katarzyna Winiarska, Alicja  
Wysocka i inni

### Program filmowy stworzony

we współpracy z festiwalem  
filmowym Short Waves

(selekcjonerzy: Emilia Mazik,  
Szymon Stemplewski) oraz  
kolektywem Forum Lenteng  
z Dżakarty (Yuki Aditya)

### Realizacja wystawy

Siergiej Kowalonok  
(kierownik), Adam Bubel,  
Maciej Dębek, Grzegorz  
Gajewski, Wojciech Kędzior,  
Krzysztof Klósek, Marek  
Morawiec, Bartosz Pawłowski,  
Artur Skrzypczak, Paweł  
Słowik, Stanisław Wiczorek

### Wykonanie mebli

Otwarta forma

### Asystentka produkcji wystawy

Agata Grabowska

### Wykonanie diagramu

*Intervalo-Escola*

Anna Czuz

### Wykonanie diagramu *Akumassa*

Katarzyna Balicka

### Promocja i kontakt z mediami

Justyna Gill-Mackiewicz,  
Magdalena Gorlas, Agnieszka  
Tiutiunik, Arletta Wojtala

### Edukacja

Anna Kierkosz, Iga  
Fijałkowska, Anna Szary,  
Monika Tomkiel

### Koordynacja programu

rezydencji  
Aleksandra Biedka, Joanna  
Tercjak

### Asystentka projektu *Otwarty Pomnik*

Emilia Szenderłata

### Konserwacja

Karolina Nowicka

### Inwentaryzacja

Barbara Sokołowska

Przewodnik po wystawie  
ISBN 978-83-65240-40-8

Redakcja przewodnika  
Marianna Dobkowska  
i Krzysztof Łukomski

Autorzy tekstów  
Marianna Dobkowska, Krzysztof  
Łukomski, Ewa Tatar, artyści

Projekt graficzny i opracowanie  
typograficzne  
Krzysztof Bielecki

Tłumaczenia  
Agnes Dudek, Maja Latynski,  
Agnieszka Matkowska

Redakcja językowa i korekta  
Jan Koźbiel, David J. Rix

Koordinacja wydawnicza  
Grzegorz Borkowski

Druk i oprawa  
MDruk

Specjalne podziękowania zechcą  
przyjąć

Francis Alj's, Antariksa,  
Aleksandra Biedka, Krzysztof  
Bielecki, Maciej Duszyński,  
Justyna Gill-Maćkiewicz,  
Magdalena Gorlas, Hafiz,  
Konsorcjum Praktyk  
Postartystycznych, Olga  
Kościńska, Natalia Malek,  
Bartosz Przybył-Ołowski,  
Arkadiusz Ociepka, Anna  
Ptak, Agnieszka Sosnowska,  
Ika Sienkiewicz-Nowacka,  
Joanna Tercjak, Agnieszka  
Tiutiunik, Arletta Wojtala,  
zespół techniczny Centrum  
Sztuki Współczesnej Zamek  
Ujazdowski, a także uczestniczki  
i uczestnicy *Intervalo-Escola* –  
*Czas na przerwę* oraz wszystkie  
współautorki i wszyscy  
współautorzy wystawy  
i programu publicznego.

Wydawca  
Centrum Sztuki Współczesnej  
Zamek Ujazdowski  
Jazdów 2, Warszawa  
www.u-jazdowski.pl

Copyrights  
Autorzy i Centrum Sztuki  
Współczesnej Zamek  
Ujazdowski

Instytucja finansowana przez  
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa  
Narodowego

Ministerstwo  
Kultury  
i Dziedzictwa  
Narodowego

Patronat Honorowy  
Ambasada Republiki Indonezji  
w Warszawie



Projekt współfinansuje  
m.st. Warszawa



Wystawa odbywa się w ramach obchodów  
stulecia awangardy w Polsce



Wsparcie



Partnerzy medialni



cojestgrane24

ROOM

## Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem Wystawa – spotkanie – współdziałanie

*Gotong royong* w języku indonezyjskim oznacza wspólną sprawę. Jest to metoda pracy szeroko stosowana w Indonezji; można ją opisowo przetłumaczyć jako „rzeczy, które robimy razem, ucząc się ich nawzajem we wspólnym działaniu”. Tytuł wystawy–spotkania jest dowodem uznania dla praktyk nieformalnej edukacji oraz społecznej samoorganizacji, charakterystycznych dla tamtejszej kultury, znanych także pod różnymi nazwami w wielu miejscach świata. W Polsce do lat 50. XX wieku funkcjonowała *tłoka*, czyli rodzaj społecznej samopomocy, zaś na południu Meksyku do dziś społeczności organizują się poprzez *tequio*. Pojęcie *gotong royong* stało się zarówno tematem, jak i metodą pracy nad naszym przedsięwzięciem. W ramach ekspozycji oraz równorzędnego z nią programu publicznego prezentujemy i wprawiamy w ruch praktyki z pogranicza sztuki i aktywizmu, których celem nie jest wytwarzanie obiektów (choć jest to także możliwe), a raczej afektów – uczuć, przeżyć – kreowanie przestrzeni spotkania i dialogu oraz działanie na rzecz zmiany społecznej.

Czy z sumy niewiedzy może powstać wiedza? Co jest potrzebne, by to z pozoru nielogiczne równanie mogło się spełnić? Współdziałanie jest czymś więcej niż tylko mechanizmem kolektywnego zarządzania zasobami i może być sposobem na przełamanie obowiązujących systemów zarówno w świecie sztuki, jak i w życiu codziennym, gdzie kapitalizm i skrajny indywidualizm prowadzą do upadku wspólnot i pogłębiania nierówności społecznych. System świata sztuki wspiera patriarchalny model ekonomiczny – ustaloną hierarchię pracy produktywnej i reproduktywnej – koncentrując się na prezentacji efektów, pomija ukryte aspekty pracy. Kiedy zasoby zmieniają się w dobra wspólne, w jaki sposób mogą one być kolektywnie uaktywniane na rzecz budowania wspólnoty i jaką rolę sztuka może odegrać w tym procesie? Czy i w jaki sposób instytucje sztuki mogą stać się świadomie jego częścią? Jak artyści i instytucje mogą przyczynić się do zmiany społecznej? Czy nie czas zrewidować system wartości, którym rządzi się świat sztuki?

Coraz częściej artyści i artystki, aktywiści, aktywistki, badaczki i badacze, edukatorzy i edukatorki inicjują sytuacje społeczne – w miejscach, gdzie zawodzą instytucje, powołują własne. Często działają kolektywnie na rzecz społeczności i we współpracy

z nimi, a pola oddziaływania ich praktyk sytuują się częściej poza galerią niż w jej wnętrzu. Sztukę traktują jako narzędzie budowania wspólnoty, a nie wytwarzania towarów rynkowych. Ich praktyki oparte są na badaniach, procesie, długoterminowej współpracy i gotowości do poniesienia ryzyka z nią związane-go, wymianie, hojności i zaufaniu. Przeciwdziałają się prawom rynku, stawiają na pracę w grupie, solidarność i ekonomię daru. Wytwarzają alternatywne systemy nauczania i oduczania, nowe ekonomie i przestrzenie wyobraźni. Redefiniują pojęcie sztuki. Hakując systemy, pracują w lokalnych kontekstach i wchodzą w dialog ze społecznościami z odległych geograficznie regionów. Tak właśnie działają uczestniczki i uczestnicy *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem*, którzy wykorzystują w swojej praktyce kompetencje z wielu dziedzin, by wspierać i wytwarzać wspólnoty – w Ursusie, w Amazonii, w Kenii, we wsi na Jawie czy na przedmieściach Nowego Orleanu.

Szukając odpowiedzi na pytanie, czym są *Rzeczy, które robimy razem*, prezentujemy raporty z wieloletnich doświadczeń twórców, kolektywów, społeczności stosujących w praktyce własne zasady *etyki dobrej roboty*. Pragnąc przełamać model nadprodukcji i trwonienia materiałów, wraz z architektem Maciejem Siudą poszukiwaliśmy także niewykorzystanych zasobów instytucji. Architektura została zbudowana z zapomnianego przez dekady i odnalezionego w piwnicach Zamku Ujazdowskiego parkietu. Przestrzeń ekspozycji została zaprojektowana w ten sposób, aby jak najlepiej służyła dłuższemu spędzeniu w niej czasu. Odnajdziemy w niej miejsce do pracy, kino, dokumentacje praktyk, cykle fotografii, prace wideo oraz kolekcję obiektów i materiałów dydaktycznych prezentujących metodologie działań zaproszonych artystów i grup.

Wystawa-spotkanie ma na celu przybliżenie gościom złożonych historii, narracji, procesów i kontekstów, w których mają miejsce wybrane przez nas praktyki; ważną rolę w ich zrozumieniu odgrywa tekst. Dlatego szczególną uwagę poświęciliśmy opisom tych działań. Dopełnieniem ich prezentacji jest bogaty program publiczny i dyskursywny, na który składają się cykle spotkań, warsztatów i działań performatywnych, także w przestrzeni publicznej Warszawy.

W ramach zainicjowanego wraz z Tainę Azeredo programu *Intervalo-Escola – Czas na przerwę* przez cały czas trwania wystawy



## 00 Architektura wystawy

architekt

Maciej Siuda

współpraca

Jakub Andrzejewski, Tomasz Czuban

Tworzymy architekturę do współdzielenia się. Zrównujemy projektowanie ekspozytorów pod obiekty z meblami dla zwiedzających. W każdej sali umieszczamy jeden charakterystyczny element, będący zarówno miejscem do pokazywania prac artystów, jak i przesiadywania, odpoczynku czy działań performatywnych. Ze względu na gabaryt staje się on, obok ścian, podłogi i sufitu dodatkowym i równoprawnym fragmentem architektury budynku. Jako budulca używamy starego parkietu, znalezione w magazynach Zamku Ujazdowskiego. Za pomocą prostych drewnianych konstrukcji nadajemy im nową funkcję. Stają się na nowo użytkowe, tworząc bazę dla wspólnych działań uczestników wystawy.

## 01 Irwan Ahmett i Tita Salina

*Gotong Royong – Autobiografia*, 2017  
diagram malowany na ścianie

Irwan Ahmett i Tita Salina, artyści z Dżakarty, stolicy Indonezji, którzy są gośćmi programu rezydencji Zamku Ujazdowskiego, pracowali nad opisem i zobrazowaniem tytułowego hasła etyki *gotong royong*, znajdując jej odniesienia we współczesnych praktykach ze swojego kraju. Od kilkunastu lat para wspólnie realizuje długoterminowe projekty w lokalnych społecznościach w Indonezji, tworząc filmy dokumentalne, serie warsztatów i działań interwencyjnych, zmieniając lokalną rzeczywistość na lepsze i hamując drapieżną, podległą brutalnym prawom rynku kapitalizację i transformację miejsc. Proces kreacji zaczyna od postawienia pytania o to, w jaki sposób sztuka i artyści mogą katalizować aktualne warunki społeczne i mediować wobec nich. Kolejnym krokiem jest skomponowanie narracji z punktów widzenia współtworzących archipeląg podejść kulturowych (takich jak kolektywizm, aktywizm i gesty nieposłuszeństwa) i ponownego przeczytania ich tak, jakby były refleksją uniwersalną, ale bez popadania w nową egzotyzację. Artyści pracowali między innymi w dzielnicy prostytutki w północnej Dżakarcie, gdzie prowadzili wizualną kampanię społeczną dotyczącą antykoncepcji.

Przez ostatnie lata, zapraszając do współpracy kilkunastu młodych twórców i projektantów, utworzyli nieformalną wspólnotę, zespół projektowy, który łączy energią i zapał do pracy.

W trakcie pobytu w Polsce artyści odwiedzili Obóz dla Puszczy, w ich opinii będący radykalną i idealną realizacją założeń etyki *gotong royong – wspólnej sprawy*. We współczesnej Indonezji to znane od wieków i mocno obecne w tożsamości obywateli hasło i styl społecznego bycia w ostatnich latach było wielokrotnie zawłaszczane dla celów politycznych (reżim III Republiki) i komercyjnych. Diagramy przygotowane przez artystów nie tylko zapewniają dogłębny wgląd w historię pojęcia, ale także oczyszczają jego rozumienie z ideologicznych naleciałości.

→ Rozwinięciem i dopełnieniem diagramu będzie jego dekonstrukcja w trakcie spotkania w ramach programu dyskursywnego wystawy, którego gościem specjalnym będzie Reinaart Vanhoe, belgijski artysta i badacz, wieloletni uczestnik i obserwator działań sceny artystycznej Indonezji. Spotkanie odbędzie się w przestrzeni wystawy 24 października 2017 o godzinie 18:00. Zapis spotkania będzie dostępny na stronie [www.u-jazdowski.pl](http://www.u-jazdowski.pl)

## 02 Tainá Azeredo i Cláudio Bueno

*Intervalo-Escola – Czas na przerwę*  
diagram  
wykonanie  
Anna Czuz

*Pauza, przerwa, luka w czasie, trawienie, fermentacja, wyobraźnia, słuchanie, zgłębienie, zanieczyszczenie. Interwał jako przestrzeń na to, co jest możliwe, jako stworzenie warunków na coś nowego, aby się wydarzyło.* W taki sposób obszar działań i znaczenie terminu *Intervalo-Escola* mapują Cláudio Bueno i Tainá Azeredo, którzy powołali tę quasi-instytucję w 2015 roku. Jest to kooperacyjna sieć badaczy, artystów, instytucji i innych aktorów działających w polu kultury i pracy socjalnej. Rodzaj pozbawionej ustalonej raz na zawsze i opartej na hegemonicznej wiedzy metody szkoły bez stałego miejsca, goszczącej w nich wielu i działającej jak wciągająca czasowa strefa, w której prowokowane są różne zdarzenia, za każdym razem przez inną grupę osób pochodzących z tego miejsca i działających ze świadomością kontekstu i specyfiki danej sytuacji. *Intervalo-Escola* działa w oparciu o interakcje, a zaproszeni artyści

– tacy, których praktyki artystyczne mogą być rozumiane jako narzędzie pedagogiczne – animują dynamikę sytuacji.

Podstawą projektu jest uważna obserwacja różnych metod nauczania sztuki oraz – jako że w latach 2016-2017 głównym miejscem działania jest São Paulo i Amazonia – definiowanie roli szkoły jako narzędzia politycznego i społecznego oporu wobec brutalnej likwidacji publicznych, w tym wiejskich, placówek oświatowych i psucia brazylijskiego systemu nauczania. Dodatkowo twórcy *Intervalo-Escola* podkreślają nieufność wobec sceny artystycznej zakotwiczonej głównie w modelu ekscesyjnym, a swoją postawę budują w oparciu o wiarę w wymianę i procesy zachodzące w rozszerzonym przedziale czasowym (więcej: <http://www.intervaloescola.org>).

W ramach wystawy *Intervalo-Escola* materializuje się jako akademii młodych twórców, złożona z artystów, badaczy i aktywistów mieszkających w Warszawie. Wraz z innymi uczestnikami programu publicznego są oni gospodarzami przestrzeni, w której odbywać się będą spotkania, debaty i inne działania z publicznością. Aranżacja przestrzeni autorstwa Macieja Siudy nawiązuje w luźny sposób do architektury szkoły w Amazonii i jest miejscem pracy grupy oraz prezentacji materiałów dydaktycznych, edukacyjnych, publikacji i metodologii działań twórców zapraszanych do projektu. Diagram autorstwa Cláudio Bueno i Tainy Azeredo, wykonany na wystawie przez Annę Czuż, służy jako wizualno-tekstowe narzędzie do zrozumienia badań, idei, kontekstów i dotychczasowych działań *Intervalo-Escola*.

*Intervalo-Escola* jest sercem wystawy, laboratorium eksperymentu, miejscem spotkania na żywo, rozmowy i prezentacji różnych sposobów myślenia i działania zaproszonych przez nas gości. Jako szkoła oparta na doświadczeniu i praktyce oraz jako platforma krytyczna, która umożliwia mapowanie i rozwijanie sposobów uczenia się w obrębie sztuki, *Intervalo-Escola* jest także zespołem mediatorów, którzy pomogą w zrozumieniu i doświadczeniu tego, czym jest robienie rzeczy wspólnie.

### 03 Dorian Batycka

*Encounters In-situ*, 2017  
działanie  
*Kineticoin*, 2017  
koncepcja  
Dorian Batycka  
waluta  
Scott Horlacher

Kanadyjski pisarz, krytyk, kurator i artysta, aktualny rezydent Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, interesuje się przede wszystkim poszerzaniem przestrzeni dyskursu. *Spotkania w miejscu* obejmują głównego wykonawcę, obecnego w przestrzeni wystawienniczej przez cały czas trwania pokazu. Angażuje się on w kształtowanie jej mechaniki poprzez pisanie na żywo książki *Nonlinear Art in Nonlinear Times* na wystawie, odbywanie spotkań, prowadzenie badań, także na temat choreografii jej uczestników, robienie wywiadów, rozmowy z innymi uczestnikami oraz gośćmi. Swoją obecnością wytworzą horyzontalność relacji między mikroorganizmami a innymi dziełami w ramach wystawy i programu publicznego. *Spotkania w miejscu* odbywają się na poziomie ciał, fizycznych interakcji, wymianie jeden do jednego, transcendowaniu sztuki jako fizycznego obiektu.

Drugą realizacją, którą Dorian Batycka przygotował na wystawę (we współpracy ze Scottem Horlacherem) jest *Kineticoin*. Stworzenie nowej kryptowaluty, zgłoszonej do rejestru walut i przeliczalnej na bitcoin (najbardziej znaną walutę internetową funkcjonującą od 2008–9 roku z pominięciem systemów bankowych i bez narodowej przynależności), a w efekcie na dolary, jest sposobem na włączenie czegoś o niewymiernej wartości, uczestnictwa w kulturze, w obieg monetarny. Czas stanie się denominatem Kineticoin, tak jak walut powszechnie używanych jest złoto. Już samo zaangażowanie i obecność (ruch ciała) w przestrzeni sztuki w sprawy o niewymiernej wartości wygeneruje dochód. Każdy z odwiedzających wystawę będzie mógł skorzystać z pilotażowej wersji tego programu, zarejestrować portfel cyfrowy i współtworzyć instalację, a za każdym razem, kiedy spędzając na niej czas, znajdzie się w obrębie czujników ruchu, w jego portfelu pojawią się internetowe monety o realnej wartości. Są one dowodem wykonanej pracy. Wspólnie ze współpracownikami Dorian



Batycka przygotowuje także warsztaty dla dzieci w rodzinnym centrum dla uchodźców na warszawskim Targówku.

#### 04 Open Place (Julia Kosterieva i Jurij Kruchak)

*Fresh Market*  
warsztat linorytniczy

Open Place to platforma artystyczna stworzona przez dwójkę artystów z Ukrainy. Podczas swoich rezydencji w *U-jazdowski* współpracowali oni z warszawską społecznością imigrantów zarobkowych z wschodniej granicy (Białoruś, Ukraina). Pogłębiony research, seria warsztatów i spotkań oraz kilkadziesiąt spisanych historii posłużyły im do stworzenia serii plakatów. Dokumentacja ich pracy jest dostępna w przestrzeni *Intervalo-Escola* (02), a w przestrzeni wystawy działa warsztat linorytniczy – miejsce spotkań, dyskusji i kolektywnej pracy artystów, poetów i publiczności nad wspólnym wierszem dotyczącym sytuacji imigrantów i jego odwzorowaniem w technice linorytu.

Kondycja imigranta zaobserwowana przez Open Place paradoksalnie jest od lat niezmienna i niezależna od kontekstów kulturowych. Pierwszym zagadnieniem, które wyłoniło się w trakcie badań, było poszukiwanie lepszej przyszłości, pytanie, na ile zmiana kontekstu umożliwi ją. Druga sprawa to praca fizyczna wykonywana przez przybyszów z krajów niżej rozwiniętych. Tu oddana jest w formie wspólnej pracy twórczej. W jej trakcie przedyskutowane zostaną najważniejsze tematy i wypracowane zostanie jedno stanowisko. Tematy brane na warsztat wyłoniły się w trakcie badań, a wśród najważniejszych trzeba wymienić przymoc psychologiczną, niestabilność zajmowanej społecznie pozycji, lęk, brak umocowania społecznego, samotność, konieczność upodmiotawiania się od nowa i zdefiniowania swojej tożsamości, łamanie praw pracowniczych i praw człowieka, ukorporacyjnienie stosunków międzyludzkich. Czy grupa może sformułować jeden manifest, wypracować wspólną hierarchię wartości i wytyczyć priorytety ponad subiektywnymi preferencjami?

Realizacja ta próbuje przekuć kontekst i osobiste doświadczenie w formę uniwersalnego manifestu, zrozumiałego dla szerokiej publiczności. Eksploruje i poszerza model kolektywnego autorstwa jako serii pochodzących z różnych źródeł impulsów, które w toku dyskusji układają się we wspólny komunikat. Celem wspólnej

pracy, do której zaproszony jest każdy odwiedzający wystawę, jest integracja problemów, tematów, kwestii kontrowersyjnych, różnych punktów widzenia w jeden utwór. Swoją propozycję artyści postrzegają jako próbę wypracowania uniwersalnego narzędzia dialogu, wzmacniającego zaangażowanie obywatelskie.

→ Julia i Jurij we współpracy z polskimi poetami Mają Staśko i Michałem Kasprzakiem przeprowadzą otwarte warsztaty z publicznością w przestrzeni wystawy 20–22 oraz 28–29 października.

#### 05 Alicja Rogalska

*My friend's job*, 2017  
video 4'41"  
współpraca  
Budi Setiono, M. Ridwan, Nashikah S., Saiful A.,  
Supriyanto, Titi Jorariah  
zdjęcia  
Maciej Landsberg

Komunitas Pengamen Jalanan to rodzaj związku zawodowego. Działa w Dżakarcie na rzecz poprawy jakości życia (ubezpieczenie) i pracy (zezwoleń na granie) muzyków ulicznych oraz na rzecz społecznej akceptacji ich zawodu, kojarzonego z żebractwem. Słowem *pengamen* określa się muzyka ulicznego, natomiast szersze *ngamen* odwołuje do pracy wykonywanej bezpośrednio na ulicy. Indonezja ma długą tradycję zarabiania w ten sposób, a tradycja muzyki ulicznej wynika głównie z biedy i bezrobocia – zwłaszcza w swoich początkach omawiała przemoc władzy, stosunki społeczne i wysysk ekonomiczny niższych warstw społecznych. Współcześnie, w celu zwiększenia szans na społeczną akceptację swojego zawodu, *pengamen* często sięgają po popularny repertuar.

W ramach zorganizowanych przez artystkę warsztatów muzycy uliczni Budi Setiono, M. Ridwan, Nashikah S., Saiful A., Supriyanto i Titi Jorariah – ludzie z dużym bagażem doświadczeń, w tym także bezdomności, bez szans na inną pracę, pochodzący z prowincji i tą drogą adaptujący się do życia w mieście czy też po prostu rozpoczynający na ulicy swoją karierę muzyczną – wspólnie napisali tekst piosenki, który dotyczy ich kondycji społecznej. Melodię zaś zainspirowało dziedzictwo protestacyjnych kompozycji Iwana Falsa, aktywisty okresu transformacji w schyłkowej fazie reżimu Suharto. Piosenką i specjalną choreografią oddającą

ambivalentne nastroje wobec ich obecności w przestrzeni publicznej wystąpili na wernisażu wystawy *Social Design for Social Living* w Narodowej Galerii Indonezji w Dżakarcie w czerwcu 2016 roku. Był to pierwszy przypadek, kiedy muzycy uliczni mocno zaangażowani politycznie wystąpili w państwowej galerii z repertuarem będącym dla wielu uczestników wernisażu kontrowersyjną i niepoprawną politycznie autorską wypowiedzią artystyczną.

Rezultatem kilkunastodniowej współpracy była także seria performansów ulicznych oraz nakręcony w miejscach, w których zwykle grają muzycy wideoklip. Maski, w jakich muzycy występują w teledysku to metafora odbicia rzeczywistości i jej ewentualnego zakrzywienia – zmiany, przesunięcia w jej obrębie i w obrębie tożsamości pengamen, która jest projektowana z zewnątrz. To także odwołanie do słów samych muzyków, którzy często powtarzają, iż mimo, że są dumni z wykonywanej przez siebie pracy, czują, że wszyscy chcą, by zniknęli.

Praca funkcjonuje w nielimitowanej edycji, a każdy z biorących udział w jej realizacji dostaje swój egzemplarz, którego może używać w celach zawodowych. Napisana w trakcie warsztatów piosenka została włączona do repertuaru grupy, a także użyta w trakcie prowadzonych przez pengamen warsztatów dla dzieci żyjących na ulicach.

Rogalska używa muzyki (ulicznej i ludowej, tradycyjnej) jako narzędzia do transmisji doświadczenia, które niesie w sobie nie tylko zwerbalizowany sens, ale także na inne niż intelektualne sposoby przekazuje warstwę emocjonalną: uczucia, doświadczenia. Tworzy rodzaj sentymentalnego dokumentu społecznego.

→ Alicja Rogalska wraz z uczestnikami *Intervalo-Escola* zapraszają na *Protest Song Karaoke*, 3 listopada 2017 w przestrzeni wystawy.

## 06 Vincent Rumahloine

*Family Portrait Project*, 2015  
fotografia wydrukowana techniką ksero

*Indonesia tanpa stigma*, 2017  
konstrukcja w kształcie kuba, fotografie, wideo

Vincent Rumahloine pracuje jako artysta i aktywista ze społecznościami lokalnymi w kampungach Bandungu, trzeciego co do wielkości miasta Jawy. W tej przeludnionej dzielnicy o niskim statusie

społeczno-ekonomicznym sztuka nie stanowi żadnej wartości. Dlatego do jednej z ostatnich realizacji w Bandungu zaproszono nie tylko mieszkańców, ale także ważne dla świata figury – po to, by mogły one zweryfikować postrzeganie pozycji artysty i miejsca sztuki we współczesnym świecie.

Ciekawa jest już sama metoda pracy. Na początku Rumahloine przedstawia siebie i swoją propozycję, dzieli się swoim spojrzeniem na świat w trakcie codziennego zaangażowania w sprawy społeczności. Nie organizuje formalnych spotkań, warsztatów czy innych zajęć. Powoli buduje zaufanie i zainteresowanie swoją propozycją, by ostatecznie stać się członkiem społeczności, która cała uczestniczy w procesie powstawania dzieła sztuki. Finałem jest zawsze otwarta dla publiczności wystawa, prezentowana nie w galerii, ale w miejscu powstawania. Swoją sztuką Rumahloine pokazuje, że nie jest to ekskluzywny produkt, ale uniwersalny język. W całym procesie ważne jest zaangażowanie zwykłych ludzi, to od nich uczy się artysta, a rozmowy i wywiady są zawsze znaczącą częścią pracy. Rumahloine wierzy, że zmiana społeczna zaczyna się w najbliższym otoczeniu. Dla mieszkańców ubogich osiedli tematy podejmowane przez artystę i jego metody działania są sposobem na uświadomienie sobie własnego rodowodu i historii – dorastania w trudnych warunkach i radzenia sobie z rzeczywistością.

Mural portretujący mieszkańców Pulosari Community to fotografia wykonana przez Vincenta Rumahloine'a i przy pomocy programu graficznego podzielona na części o popularnym formacie A3, z których złożona jest całość. Właśnie w takiej formie portrety te pokazywane były po raz pierwszy, w galerii na przęsłach mostu w Bandungu, stworzonej przez współuczestników procesu twórczego, sprzątających kamienne koryto rzeki, aby miejscu wystawy nadać odświętny charakter. Serie fotografii powstały w wyniku trzyletniej pracy artysty ze społecznością Pulosari, rozmów w prywatnych domach, przeżywanych razem doświadczeń i wspólnie celebrowanych tradycji.

Muzeum społeczne mieszczące się w kubie 2×2×2 m pierwotnie zaistniało w dzielnicy kampungów Pulosari w Bandungu i szybko stało się miejscem spotkań, rozmów, wymiany, rozrywki różnych grup ludności. Zgromadzone tam przedmioty należały wcześniej do mieszkańców i opowiadały ich najprostsze historie.

Na wystawie sześcienne konstrukcja pełni rolę inkubatora zupełnie nowego, aktualnego projektu artysty, stając się pomostem między Bandungiem i Warszawą. Fotografie i wideoportrety umieszczone w kubie prezentują nosicieli wirusa HIV, z którymi artysta przeprowadził wywiady i którzy biorą udział w kampanii zatytułowanej *INDONESIA TANPA STIGMA (INDONEZJA PRZECIW STYGMATYZACJI)*. Vincent Rumahloine od kilku lat pracuje w Rumah Cemara Center w Bandungu, wyjątkowym ośrodku pomocy społecznej dla nosicieli HIV, chorych na AIDS i ich rodzin. Używając narzędzi sztuki, działa z innymi członkami centrum przeciwko wykluczaniu i stygmatyzowaniu tej grupy społecznej.

→ Vincent Rumahloine odwiedzi Warszawę w grudniu 2017 i przeprowadzi działania z uczestnikami *Intervalo-Escola* i publicznością.

## 07 Jaśmina Wójcik i *Projekt Ursus Zakłady*

współpraca

Igor Stokfiszewski, Dominik Strycharski, Rafał Urbacki,  
Jakub Wróblewski

trailer filmu *Symfonia Fabryki Ursus, 2017*

wideo 1'25''

storyboardy do filmu  
koncepcja wizualna  
Jakub Wróblewski

dokument z planu zdjęciowego filmu *Symfonia Fabryki Ursus, 2017*

wideo 16'

reżyseria  
Jean Prisset

*Projekt Ursus Zakłady*

diagram  
projekt i wykonanie  
Hanna Dyrz

Ursus to dzielnica Warszawy, a także nazwa działającej tam przez prawie sto lat największej w Europie fabryki traktorów. Dawała ona zatrudnienie kilkunastu tysiącom osób. Większość z nich mieszkała w osiedlach zbudowanych wokół fabryki specjalnie dla nich. Fabryka została zamknięta w efekcie transformacji politycznej i ekonomicznej Polski. Współczesny Ursus zawdzięcza swój charakter przemysłowi i aktualnie stoi przed wieloma wyzwaniami, takimi jak przekształcanie terenów przemysłowych w mieszkaniowe, masowe

wyburzenia hal pofabrycznych, napływ kilkunastu tysięcy nowych mieszkańców, a także zachowanie pamięci po zamkniętych Zakładach Przemysłu Ciągnikowego.

Zainicjowany przez Jaśminę Wójcik i Igora Stokfiszewskiego *Projekt Ursus Zakłady* służy zachowaniu pamięci po dawnej fabryce, a także budowaniu wokół niej tożsamości dzielnicy poprzez akcje artystyczne, animacyjne, performanse, parady, działania aktywistyczne wykorzystujące społeczne narzędzia współdecydowania o mieście, takie jak budżet partycypacyjny i wykupienie zabytkowej Kolekcji Fabryki Ursus przez władze Warszawy na poczet społecznego muzeum, które zostanie niebawem otwarte w dzielnicy. Co ważne, nie chodzi tylko o partycypację, czyli współuczestnictwo, ale o radykalny zwrot demokratyczny ku współdecydowaniu, współkreowaniu i współzarządzaniu, o swobodną autoekspresję jednostek i grup, niezbędną dla zaistnienia dobrej wspólnoty, samą wspólnotę, wyczuloną na indywidualne potrzeby i nadzieje oraz oddolną sprawczość. Rolą artystów jest tu jedynie animacja, czyli pomoc w tworzeniu platform dla indywidualnej i zbiorowej artykulacji oddolnych potrzeb i oczekiwań, kreowanie zbiorowych procesów tak, by z komponentów indywidualnych wyłaniała się wspólnota, pozostająca w dbałości o to, co jednostkowe oraz dociążanie oddolnej sprawczości, czynienie na rzecz przekucia potrzeb i oczekiwań w fakty w rzeczywistości. W ramach wystawy artyści prezentują materiały dokumentujące siedmioletnią pracę na terenie dzielnicy, a także pierwsze rezultaty podjętej przez nich dzięki Nagrodzie filmowej PISF i Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie (z Jakubem Wróblewskim) pracy nad pełnometrażowym filmem, rysującym historię Ursusa i nowe konteksty nabudowane wraz z gentryfikacją dzielnicy.

→ W grudniu w ramach programu publicznego Rafał Urbacki i Dominik Strycharski przeprowadzą działania muzyczne i choreograficzno-performatywne, podejmujące temat pamięci ciała w oparciu o gesty i dźwięki miejsc pracy robotników z nieistniejącej fabryki Ursus. W działaniach weźmie udział *Intervalo-Escola*, społeczność Ursusa i publiczność.

## 08 Jatiwangi art Factory

*Claynialism. Cultural Stereo Strategy of Jatiwangi art Factory.*  
[*Klajaniaлизм. Kulturalna, stereofoniczna strategia Jatiwangi art Factory.*]

flagi 16 wsi tworzących gminę Jatiwangi  
obiekty prezentowane na stole: instrumenty muzyczne  
i obiekty wykonane z gliny, baristyczny suvenir, diagram  
metodologiczny  
filmy wideo (prezentowane w sali obok)

Kolektyw Jatiwangi art Factory (JaF) pochodzi z małej wioski Jatisura, w gminie Jatiwangi, położonej w Zachodniej Jawie. Od dziesięciu lat prowadzi program aktywizacji społeczności lokalnej poprzez działania w polu sztuk wizualnych, muzyki, filmu i fotografii, warsztaty tworzenia instrumentów muzycznych z gliny i projektowania prostych rozwiązań i narzędzi dla wspólnoty, z tego, co dosłownie jest „pod ręką”. Twórcy kolektywu konstruują też silną tożsamość miejsca w oparciu o dziedzictwo ceramiczne i agrykulturalne związane z uprawą ryżu. Filozofię swojej pracy nazwali *klajaniaлизм* (od ang. *clay* – glina). To dosłowne odwołanie do gliny, ziemi jako podstawowego punktu odniesienia wszystkich praktyk i metafory ważnego budulca zarówno architektury, jak i społeczności. W ramach rezydencji współorganizowanych przez Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski i JaF polscy twórcy Marta Frank, Robert Kuśmirowski i Maciej Siuda pracowali z kolektywem i lokalną wspólnotą podczas dwóch pobytów studyjnych w 2015 i 2016 roku.

Dla każdej z tradycyjnych manufaktur dachówek Jatiwangi (które były niegdyś słynne na całej Jawie, a dziś przegrywają z produkującymi na przemysłową skalę wielkimi fabrykami) artysta i projektant Arie Syarifuddin z JaF stworzył logotyp i prototyp wyjątkowego suveniru. Pudełka-minimuzea zawierają fragmenty dachówek wykonanych przez lokalnych producentów. To ironiczne nawiązanie do gadżetu turystycznego z jednej strony, z drugiej zaś wskazanie na społeczno-ekonomiczne przemiany pejzażu kulturowego Jatiwangi. Flagi szesnastu wiosek, które tworzą gminę Jatiwangi, artysta stworzył z kolei w prezencie dla nich w ekonomii daru i w ramach edukacyjnej formuły *projektowania dla wspólnoty*.

Instrumenty muzyczne, gwizdki i okaryny, powstały z lokalnej gliny w ramach warsztatów dla mieszkańców Jatiwangi. Umiejętność i możliwość wydawania dźwięku oraz prostota, indywidualnej pracy,

którą trzeba włożyć w wykonanie przedmiotu, pozwalają w szybkim tempie skonstruować orkiestrę „ceramicznych muzyków” na każdą okazję. Praktyka gry na instrumencie wymaga jednak pracy zarówno własnej, jak i kolektywnej. To doskonała metafora, której członkowie kolektywu JaF używają do opisanie stosowanych przez siebie nieformalnych praktyk edukacji artystycznej. Instrumenty te w praktycznym użyciu podczas festiwalu muzyki ceramicznej możemy zobaczyć także w filmach wideo prezentowanych w sali obok.

CUR to elegancki, wykonany tradycyjną metodą plecionki filtr do kawy. Jawa, w czasach kolonialnych pokryta plantacjami, dziś buduje nową tożsamość w oparciu o stare tradycje, ale podążając tropami smaków uznanych przez współczesnych baristów. W licznych *warkopach*, niewielkich kawiarniach, zwykle prowadzonych przez młodych ludzi, podaje się doskonałe lokalne odmiany. Przedmiot zaprojektowany przez Arieego Syarifuddina odpowiada specyfice tej przemiany. Jest lekki, prosty i intuicyjny w użyciu, a do tego w całości powstał z lokalnych materiałów.

→ Artysta i projektant Arie Syarifuddin z JaF będzie gościem programu publicznego wystawy w grudniu 2017, przeprowadzi także warsztaty w ramach działań *Intervalo-Escola*.

## 09 Marta Frank we współpracy z JaF

*Sabun Tanah*, 2015–16

kostki mydła, wideo z instrukcją wykonania

*Mydło ziemi* – w języku indonezyjskim *sabun tanah* – to unikalne rozwiązanie projektowe powstałe w oparciu o lokalne tradycje wykorzystania gliny, stanowiącej o tożsamości gminy Jatiwangi. W ramach projektu *Social Design for Social Living* podczas rezydencji artystycznej w Jatiwangi art Factory jesienią 2015 roku powstał prototyp mydła w formie cegły *Sabun Tanah – Brick of Soap*. Słaska projektantka pracowała ze społecznością kobiet Jatisury, jednej z wiosek gminy Jatiwangi, nad „zrównoważonym kosmetykiem”. Mydło w formie cegły zawiera bogatą w minerały glinę z Jatiwangi, regionu od ponad stu lat słynącego z wyrobu najwyższej klasy ceramicznych dachówek i cegieł. Nienaturalnie duże, przez swoją nieporęczność ma służyć do „obowiązkowego” dzielenia się nim. Powstało w odpowiedzi na potrzeby tamtejszej społeczności, jako produkt „lokalny”, który może pełnić zarówno funkcję kosmetyku, jak i gadżetu, którego sprzedaż

w założeniu pomoże grupie wytwórców. Celem projektu jest wprowadzenie mydła *Sabun Tanah* na rynek i rozpowszechnienie wiedzy o procesie agresywnej modernizacji zachodzącej na terenie Jatiwangi, opartej na sprzedaży bogatych w glinę gruntów pod budowę fabryk tekstyliów. Aktualnie Jatiwangi art Factory wraz z Martą Frank opracowują plan produkcji mydła przez społeczność gminy Jatiwangi oraz dystrybucji i promocji produktu. *Mydło ziemi* było prezentowane w ramach Jakarta Biennale 2015.

## 10 Maciej Siuda & Jatiwangi art Factory

*House of Love [Dom Miłości]*, 2016

rysunek na ścianie  
fotografie

Robert Kuśmirowski i Vincent Rumahloine

Podczas pobytu w Jatiwangi art Factory architekt wystawy *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem*, wsłuchując się w koncepcje, problemy i wizje członków kolektywu JaF, zaprojektował wyjątkowy dom dla młodych artystów odchodzących z kolektywu w momencie zawarcia związku małżeńskiego, zakładania rodziny czy w poszukiwaniu pracy, która pozwoliłaby im utrzymać własne miejsce. Zbudował go wspólnie ze społecznością. Zbierając „elementy przyszłej architektury” metodą recyklingową, skonstruowali modułowy budynek, który można dostosowywać do bieżących potrzeb. W efekcie tej współpracy młode małżeństwo, dwójka twórców z kolektywu JaF, znalazła na cały rok mieszkanie, dzięki czemu mogła bez problemów kontynuować pracę w i dla społeczności, uniknąwszy życiowych komplikacji. Rezultaty tej interwencji prezentujemy w postaci fotografii autorstwa dwóch innych artystów, także biorących udział w wystawie. Jedna z nich wykonana została przez Roberta Kuśmirowskiego na początku budowy domu, druga przez Vincenta Rumahloine’a po roku od wprowadzenia się tam jego mieszkańców – Bungie i Ismala.

Podobnie jak dom w Jatiwangi, stworzony „z tego co dookoła”, architektura wystawy powstała z elementów recyklingowych – starego parkietu, znalezionej w magazynach instytucji. Za pomocą prostych zabiegów nadano mu nową funkcję. Bezużyteczny i zapomniany materiał stał się na nowo użyteczny, tworząc bazę dla wspólnych działań uczestników wystawy. W każdej sali umiejscowiony jest jeden charakterystyczny element, będący

jednocześnie miejscem do pokazywania prac artystów, przesiadywania, odpoczynku czy działań performatywnych. Ze względu na gabaryty stał się on, obok ścian, podłogi i sufitu dodatkowym i równoprawnym elementem architektury budynku.

## 11 Robert Kuśmirowski

*Żywiciele*, 2016  
seria fotografii

Podczas pobytu w Jatiwangi art Factory we wsi Jatisura w Indonezji Robert Kuśmirowski współpracował ze społecznością farmerów, aktualnie robotników kopalni gliny i fabryk płytek ceramicznych, cegieł i dachówek. Performatywne działania i sesje plenerowe zaowocowały powstaniem serii zdjęć. Można w nich odnaleźć nawiązanie do dawnych przedstawień fotograficznych z czasów kolonialnych, kiedy tylko wysoko postawionym notablom wykonywano podobizny tego typu, specjalnie komponowane, by odzwierciedlały „strukturę i hierarchię” społeczności. Współczesne fotografie pokrytych przedmiotem pracy – gliną – narzędzi pracy – ciał tworzą niezwykle „pomnik pracowników”, „zwykłych ludzi” w niezwykłych sytuacjach. Tytuł *Żywiciele* – zdobywcy chleba, jak nazywał swoich współpracowników Kuśmirowski – podkreśla pełnione przez nich faktycznie społeczne role w kontraście do tego, że sami robotnicy glinianego przemysłu przedstawieni są jako perfekcyjne i zdrowe ciała w majestatycznych pozach. Ich praca została ukoronowana obrazem, który inspirowany jest zarówno ponadlokalną kulturą wizualną związaną z kultem człowieka pracy, lokalnym dziedzictwem kolonialnym, jak i współczesnymi kontekstami drastycznej modernizacji społeczno-ekonomicznego pejzażu zachodniej Jawy.

## 12 Alicja Wysocka i Diana Adhiambo

*Cooperative Spółdzielnia Ushirika*, 2017  
zeszyty z notatkami, rysunki tuszem na papierze, film wideo dokumentujący performans, książka-poemat Diany Adhiambo  
współpraca przy realizacji filmu  
Joanna Rajkowska

*Cooperative Spółdzielnia Ushirika* to społeczno-artystyczny projekt realizowany przez Alfa Omegi (czyli Alicję Wysocką, pomysłodawczynią), Fundację Razem Pamoja oraz społeczność Mathare

Valley i zaproszonych artystów. *Ushirika* w języku suahili oznacza tyle, co społeczność, grupa interesów, kooperatywa, spółdzielnia, organizacja, społeczeństwo, współpraca. Swoją formułą nawiązuje do tradycji ruchów spółdzielczych, gdzie podstawą funkcjonowania jest kolektywna praca, wymiana doświadczeń i wspólny rozwój. Działanie spółdzielni to nie tylko produkcja, ale też etyka produkcji. To współodpowiedzialność za proces wytwarzania i dystrybucję. To negocjowanie innego sposobu pracy w obrębie istniejącego systemu. Laboratorium produkcji i sprzedaży.

Podstawę funkcjonowania spółdzielni stanowi praca kolektywna, dzięki której jej członkowie wymieniają się doświadczeniami, uczą się nowych umiejętności oraz rozwijają własną kreatywność. Sposób działania wywodzi się z tradycji plemiennych, charakterystycznych dla tego regionu świata: codziennej pracy towarzyszą rozmowy i wspólne spożywanie posiłków.

Inaczej niż w typowej manufakturze, praca w spółdzielni nie polega na biernym odtwarzaniu gotowych projektów. Jej członkinie współtworzą ostateczny kształt wytwarzanych przez siebie przedmiotów.

Na wystawie pokazujemy zeszyty ze spółdzielni z notatkami jej współtwórczyń, rysunki tuszem na papierze autorstwa Alicji Wysockiej (przedstawiające kobiety, członkinie spółdzielni) oraz rysunki Diany Adhiambo, pracownicy spółdzielni, zachęconej do rysowania przez polską artystkę. Tymczasem film wideo dokumentuje performans zrealizowany po kilku miesiącach pracy spółdzielni. Był on swoistym manifestem *Ushiriki* i czerpał inspirację z poematu na temat upodmiotowienia kobiet. Sam poemat Adhiambo został przetłumaczony i wydany w postaci książki dostępnej do obejrzenia na wystawie oraz do kupienia w zaaranżowanym specjalnie z okazji wystawy, we współpracy z Fundacją Razem Pamoja, stoisku z produktami *Ushiriki* w księgarni Art Bookstore na parterze *U-jazdowskiego*. Są wśród nich plecaki i torby, a także obiekty zrealizowane z udziałem Małgorzaty Markiewicz i Joanny Rajkowskiej, artystek współpracujących z kobietami ze Spółdzielni *Ushirika*.

[www.ushirika.pl](http://www.ushirika.pl)

→ Alicja Wysocka spotka się z publicznością w przestrzeni wystawy 21 października 2017.

### 13 Magdalena Starska & Komunitas Pasir Putih

akcje, dokumentacja wideo, rysunki, 2016–17

Artystka i performerka z Poznania brała udział w programie *Social Design for Social Living* współorganizowanym przez *U-jazdowski* w Dżakarcie. Starska zaobserwowała powolne zanikanie wspólnotowych aktywności ulicznych i im podporządkowała swoją rezydencję. W ramach ulicznych happeningów i warsztatów podejmowanych przez autorkę ze społecznościami kampungów (osiedli mieszkalnych) centralnej Dżakarty latem 2016 roku powstała seria obrazów wideo i fotografii prezentujących integrację ludzi wokół stworzonego wówczas na potrzeby sytuacji, a przypominającego wyglądem wulkan przedmiotu, służącego kolektywnemu paleniu tytoniu – rytuałowi bardzo mocno obecnemu w życiu Jawajczyków. Forma wynalazku, którego szkice koncepcyjne prezentujemy, zyskała swoją ostateczną formę w wyniku rozmów z użytkownikami i stała się symbolem mocy, którą może dać wspólne robienie rzeczy.

Dwa obrazy wideo są natomiast dokumentacją rezultatów działań ze społecznością *Komunitas Pasir Putih* – grupą artystów i aktywistów pracujących na wyspie Lombok w Indonezji – oraz z przypadkowymi przechodniakami, które to działania artystka podejmowała latem 2017 roku we współpracy z psychoterapeutką Iwoną Józwiak. Punktem wyjścia było to, jak Starska rozumie animizm obecny w kulturze Jawajczyków, właśnie jako *gotong royong* – poczucie jedności, ciągłą wymianę, wspieranie się, dążenie do dobrostanu wszystkich oraz poszanowanie wszelkich bytów, co nieustannie wprowadza do życia jakości, których nie da się wcześniej przewidzieć. To w konsekwencji daje poczucie bezpieczeństwa i zaufanie, stwarza służącą psychice ludzkiej atmosferę ogólnego szacunku i rozumienia potrzeb. Praca Starskiej na miejscu polegała na nieustannych spotkaniach z osobami, które mogły wymienić się wiedzą i na wspólnym doświadczaniu codzienności. Akcja *Bransoletka* to wykonanie wielkiej bransoletki – plecionki są jednym z najpowszechniejszych towarów sprzedawanych na ulicach. Obiekt ten miał połączyć mieszkańców nabrzeża i kolonizujących je przedsiębiorców i turystów w trosce o to miejsce, pierwotnie, przed budową portu służące spotkaniom wszystkich społeczności, tak jak europejskie parki. We wspólnej pracy mniej ważna była estetyka obiektu, bardziej

fakt wspólnego tworzenia oraz opowieść, która narosła wokół niego i która będzie jeszcze długo obecna w tej społeczności. Akcja *Celebracja śmieci* z kolei to pytanie o to, czy animistyczny stan ducha można dzielić tylko ze światem ożywionym, czy także nieożywioną materią, stworzoną przez człowieka, jak na przykład plastik, który w formie śmieci zmienia otoczenie. W ramach wspólnej celebracji – jak w klasycznych rytuałach, z muzyką i pochodem – uczestnicy obrzędu posprzątaali okolicę i zbudowali rodzaj pomnika swojej pracy. W przestrzeni *Intervalo-Escola* prezentujemy też niewielkie wydawnictwo, które jest zapisem rozmów przeprowadzonych przez artystkę z towarzyszącą jej podczas podróży do Indonezji psycholożką.

#### <sup>14</sup> Iza Rutkowska we współpracy z LBH Jakarta

*Construction Site: Jakarta, 2016*

dokumentacja fotograficzna akcji w przestrzeni publicznej  
fotografie

Maciej Landsberg

parasol używany przez uczestników Kamisan

Projektantka, aktywistka i edukatorka, podczas programu *Social Design for Social Living* w Dżakarcie współpracowała ze agendą rządową LBH Jakarta, zajmującą się m.in. wsparciem prawnym wykluczonych grup społecznych. Dokumentacja fotograficzna działania zainicjowanego przez Izę Rutkowską i LBH prezentuje wspólne akcje publiczne prowadzone latem 2016 roku *ad hoc* na ulicach śródmieścia Dżakarty w ramach *Social Design Academy* powołanej przy wystawie *Social Design for Social Living* w Galerii Narodowej Indonezji w Dżakarcie. Podczas kilkudniowych warsztatów i akcji ulicznych z użyciem dmuchanych liter zespół roboczy wystąpił w kilku ważnych miejscach stolicy Indonezji, w przestrzeni publicznej, odwołując się do polityki i komunikując ważne przesłania dla mieszkańców miasta. Ćwiczenia wykonywane w trakcie warsztatów miały dać uczestnikom narzędzia do publicznego komunikowania swoich potrzeb i osiągnięcia społecznych celów.

Wybrane na wystawę fotografie dokumentują akcję ze społecznością w kampungu, a napis *Berami belok*, trzymany przez przedstawicieli społeczności nad zanieczyszczoną wodą, oznacza tyle, co mętna woda i w tym kontekście wybrzmiewa dwuznacznie, wskazując także na przemoc, jakiej podlegają najbiedniejsi

obywatele. Inna akcja przeprowadzona z uczestnikami *Social Design Academy* to ułożone z balonów słowo korek, z którym jeżdżono na motorach w godzinach szczytu po mieście.

Iza Rutkowska przeprowadziła także warsztat z inicjatorami cotygodniowego wiecu Kamisan (*kamis* oznacza w języku bahasa indonezja czwartek), którego inicjatorzy upamiętniają historyczne krzywdy i nadużycia, wciąż nierozliczone przez współczesne władze, w tym morderstwa polityczne z czasów dyktatury Suharto. Co tydzień przy wsparciu LBH grupa krewnych ofiar brutalnego tłumienia przez władze protestów studenckich w roku 1998, podczas transformacji ustrojowej w Indonezji, organizuje pod pałacem prezydenckim w Dżakarcie ciche protesty z czarnymi parasolami, domagając się upamiętnienia ofiar i pociągnięcia do odpowiedzialności osób odpowiedzialnych za to wydarzenie.

W ramach warsztatów z Izą Rutkowską powstało hasło *Jan-gan Diam – Przerwij milczenie* – i z takim napisem ułożonym z dmuchanych liter grupa pojawiła się podczas protestu, a także zapozowała do zdjęcia przed Galerią Narodową. Zdjęcie zostało powieszona na billboardzie przed Galerią Narodową, który był prezentowany przez cały czas wystawy *Social Design for Social Living*. Akcja ta, podobnie jak cała działalność LBH jest paradoksalną formą zaistnienia tabu w przestrzeni legitymizującej tabuizację.

#### <sup>15</sup> Imani Jacqueline Brown i Blights Out

*Blights Out for President (Blights Out na prezydenta)*  
ogrodowe tablice reklamowe

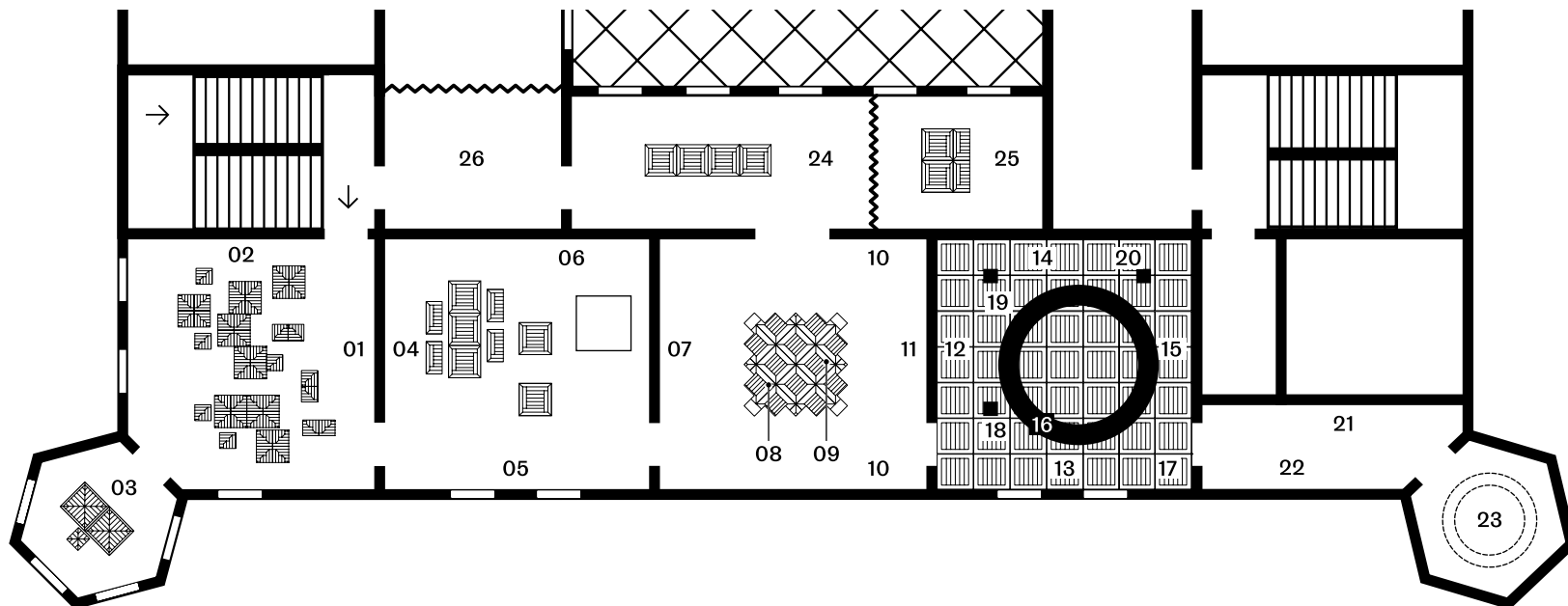
*Blights Out for Mayor (Blights Out na burmistrza)*  
wideo z kampanii crowdfundingowej 2'31"

*The Living Glossary (Żyjący słownik)*  
plakat

Zainteresowania Imani Jacqueline Brown obejmują sztukę i kulturę, historię i organizację społeczności. Jest współzałożycielką i liderką Blights Out, kolektywu artystów, aktywistów i architektów, którzy starają się zdemistyfikować i udemokratyczyć system rozwoju mieszkalnictwa i uwidocznili przepisy, które doprowadziły do gentryfikacji Nowego Orleanu.

01	Irwan Ahmett i Tita Salina	10
02	<i>Intervalo-Escola</i> (Tainá Azeredo i Cláudio Bueno)	11
03	Dorian Batycka	13
04	Open Place (Julia Kosterieva i Jurij Kruchak)	14
05	Alicja Rogalska	15
06	Vincent Rumahloine	16
07	Jaśmina Wójcik i <i>Projekt Ursus Zakłady</i>	18
08	Jatiwangi art Factory	20
09	Marta Frank we współpracy z JaF	21
10	Maciej Siuda i Jatiwangi art Factory	22
11	Robert Kuśmirowski	23
12	Alicja Wysocka i Diana Adhiambo	23
13	Magdalena Starska & Komunitas Pasir Putih	25

14	Iza Rutkowska we współpracy z LBH Jakarta	26
15	Imani Jacqueline Brown i Blights Out	27
16	Centrala (Małgorzata Kuciewicz i Simone de Iacobis)	31
17	<i>RDE 2016 Furoshiki</i>	31
18	Francis Alÿs	32
19	Irwan Ahmett i Tita Salina	32
20	Alfadir Luna	33
21	Forum Lenteng	34
22	Clara Ianni i <i>Intervalo-Escola</i>	35
23	Clara Ianni	35
24	Jatiwangi art Factory	36
25	Programy filmowe	37
26	Tita Salina	40





*Blights Out for Mayor* [*Blights Out na burmistrza*]

Dlaczego nasza przestrzeń publiczna zajmowana jest przez billboardy wciskające reklamy fanatycznych prawników, alkoholu, broni i polityków niemających programu politycznego? A gdyby billboardy były pustymi płótnami przeznaczonymi na społeczne wizje – badanie historii, deklarowanie wartości, proponowanie przepisów i poszerzanie naszej wyobraźni? *Blights Out* zainicjowało dwa projekty: w 2016 *Blights Out for President* [*Blights Out na prezydenta*] i w 2017 *Blights Out for Mayor* [*Blights Out na burmistrza*], które przywłaszczają estetykę i strategię przestrzenne wyborczej propagandy, by stworzyć zestaw ogrodowych znaków reklamowych i roczny cykl obrotowych projektów billboardowych, wzywających do prawdy i pojednania, by naprawić gentryfikację.

Jest to próba poszerzenia horyzontu naszej politycznej wyobraźni, wezwanie do rewizji stosunku społeczeństwa do nieruchomości, ziemi oraz pieniędzy. To nawoływanie do działania, wołanie o *Put-HousingFirst* [MieszkalnictwoPriorytetem]. Ponieważ polityka i przepisy nie kończą się ani nie zaczynają przy urnach wyborczych.

*The Living Glossary* [*Żyjący słownik*]

We współczesnym społeczeństwie wiele słów, dających nam kiedyś prawo do zrobienia czegoś – słów takich jak „demokracja” i „wolność” – zostało pozbawionych sensu, uległo zagmatwaniu lub służy jako narzędzie walki. *Blights Out* zakłada, że bez zgody co do znaczenia słów nigdy nie będzie możliwa wspólna analiza.

*The Living Glossary* [*Żyjący słownik*] oferuje rozszerzone definicje słownictwa dotyczącego rozwoju mieszkalnictwa. Wykraczając poza definicje prawne lub oficjalne, *Słownik* zgłębia historyczne pochodzenie tych terminów, kontekst społeczno-polityczny, który je aktywizuje oraz historie mówione osób, których życie zostało naznaczone przez te pojęcia, dostarczając ludzkiej treści pojęciom i konceptom takim jak „aukcja”, „problemy [ubogich dzielnic]”, „społeczność”, „rozwój”, „gentryfikacja”, „własność”.

Przedstawiona tutaj „aukcja” jest pierwszą ukończoną definicją.

→ Imani Jacqueline Brown zrealizuje serię kalejdoskopowych rozmów w ramach projektu *Thruth as Theatrical Fiction* [*Prawda jako teatralna fikcja*], otwarte spotkania odbywać się będą w każdy czwartek listopada o godzinie 16:00 w przestrzeni galerii.

Więcej informacji w programie wydarzeń specjalnych *Gotong Royong*. *Rzeczy, które robimy razem*.

## 16 Centrala (Małgorzata Kuciewicz i Simone de Iacobis)

*Koc Dydony*, 2015–16

wykonanie koca

Mirek Brzózka, Anna Wiśniewska

*Koc Dydony*, stworzony przez architektów z Warszawy, to propozycja mikroarchitektury stymulującej spotkanie (jednorazowo maksymalnie 14 osób) – obiekt performatywny, który posłuży interakcji z publicznością wystawy. *Dydona*, czyli wędrowniczka, przywódczyni uciekających z niejasnych przyczyn mieszkańców Tyru, po tym, jak autochtoni zgodzili się użyć kolonistom tyle ziemi na wybrzeżu Północnej Afryki, ile objęłaby skórą wołu, pocięła ją na wąskie paski. W ten sposób objęła nią całe wzgórze, na którym powstało państwo Kartagina. Zamierzeniem projektantów było stworzenie minimalistycznej architektury, ujmującej wspólny obszar na czasowe spotkanie. Prototyp koca powstał w ramach rezydencji architektów w Akademii Schloss Solitude (Stuttgart).

## 17 RDE 2016 Furoshiki

obiekt wydawniczy

redakcja i koncepcja

uczestnicy seminarium kuratorskiego *Re-directing: East 2016*

realizacja i opracowanie graficzne

Krzysztof Bielecki

*Koc Dydony* Centrali był testowany podczas międzynarodowego seminarium kuratorskiego *Re-directing: East*, zorganizowanego przez program rezydencyjny *U–jazdowski* w 2016 roku. W trakcie jego używania grupa uczestników seminarium wspólnie zredagowała obiekt inspirowany *furoshiki* – tradycyjnym japońskim opakowaniem i sposobem transportowania rzeczy. *RDE 2016 Furoshiki* służy symbolicznemu przekazaniu dalej pakietu propozycji, pytań i narzędzi, jakie wyłoniły się w trakcie spotkania kuratorów z całego świata, rozważających w trakcie czterogodniowego spotkania sposoby kolektywnego działania. Metody pracy obejmowały zarówno ćwiczenia warsztatowe i seminaria, jak i wspólne posiłki czy spacer. Prowadzone rozmowy zaś służyły przełożeniu indywidualnych doświadczeń na wypracowanie metod kuratorskich, aktywistycznych, mediacyjnych / edukacyjnych, pracy z mediami rozszerzonymi i tworzenia społeczności. Na warsztat brano nie tylko sztuki wizualne, ale też

architekturę, urbanistykę, projektowanie krajobrazu, taniec, choreografię i polityka. *RDE 2016 Furoshiki* zaprasza do rozwinięcia i zbadania obejmowanych przez nie historii bez szczególnego porządku lub hierarchii, oddaje pole użytkownikowi i liczy na jego inwencję.

Uczestnikami seminarium kuratorskiego *Re-directing: East 2016* byli: Marianna Dobkowska i Anna Ptak (organizatorki i kuratorki) oraz Tainá Azeredo, Dorian Batycka, Mika Conradie, Renan Laru-an i kolektyw Open Place.

## 18 Francis Alj's

*Kiedy wiara przenosi góry [When faith moves mountains]*, 2002  
wideo dokumentacja akcji 15'09"  
współpraca  
Rafael Ortega i Cuauhtémoc Medina

Pięciuset wolontariuszy z łopatami przekopywało wielką piaszczystą wydmy na obrzeżach Limy, stolicy Peru, by w ciągu jednego dnia przesunąć ją o kilka cali. Pomysł na tę realizację powstał po pierwszej wizycie artysty w Limie w 2000 roku i ma swoją genezę polityczną, związaną z ostatnimi dniami dyktatury Fujimori. Realizacja Alj'sa – stworzenie poetyckiej alegorii dopasowanej do okoliczności – była odpowiedzią na zastaną sytuację: zamieszki uliczne, napięcie społeczne, powstawanie ruch oporu; maksymalny wysiłek, minimalny wynik. Akcją zarejestrowano w formie fotograficznej i filmowej i mimo tego, że pewnie nikt postronny nie zauważył, iż wydma została przeniesiona, moc pracy leży w dowcipie, anegdocie, która narosła wokół tego wydarzenia. Sam artysta, wypowiadając się na temat tego działania, zwraca uwagę na udemokratycznienie land artu, kierunku w sztuce XX wieku podejmującego kwestie entropii i sposobów obecności człowieka w środowisku najczęściej poprzez indywidualne interwencje twórców w pejzaż.

## 19 Irwan Ahmett i Tita Salina

*Kancil Crossing the Street*, 2013  
wideo 1'46"  
*Trash Ball*, 2013  
wideo 5'06"

Ahmett i Salina stosują strategię polegającą na krzyżowaniu elementów i systemów z różnych porządków ustalanych przez lokalne

władze w miejscach, w których żyją społeczności, z jakimi pracują artyści. Stosują oni taktyki uprzejmości w negocjacjach, lecz jednocześnie działają subwersywnie. W ich praktykach nie ma ustalonej formuły, a swoją metodologię starają się zdefiniować poprzez proces twórczy i stawianie czoła niepewnej i pełnej niespodzianek sytuacji. Prowadzili warsztaty architektury i poor design w dzielnicy kampungów (osiedli o niskim statusie społeczno-ekonomicznym), a także współprowadzili długoletni projekt upowszechniający świadomość zużywania zasobów energetycznych w kraju, którego wieloletniolnowa populacja przemieszcza się głównie na skuterach i w dużych samochodach. Pierwszy z pokazywanych filmów, *Kancil Crossing the Street*, to ironiczna praca komentująca intensywność przestrzeni publicznej i jej zdominowanie przez prywatne środki transportu; została zainspirowana lokalną ludową historią o mądrym kanczylu (*Tragulus*), który przemierzył rzekę, skacząc po grzbietach krokodyli. *Trash Ball* z kolei to proste ćwiczenie konceptualne. Przepis: zrób kulę z plastikowych śmieci, sprawiaj, by była wciąż większa i większa, by rosła jak kula śniegowa. Po roku, gdy będzie już naprawdę duża, umieść ją w ruchu ulicznym. Pierwsza taka kula powstała w 2012 roku w kampungu w Pejaten w południowej Dżakarcie, zrobiona przez artystów i dzieci z sąsiedztwa, które pomagały zbierać śmieci. Druga, zrealizowana w 2013 roku w tej samej lokacji, powstawała przy crowdfundingowym wsparciu mieszkańców dzielnicy. Z ulicy zniknęła po dwóch dniach. Nie wiadomo, czy usunęły ją służby porządkowe, czy też przywłaszczył sobie jakiś kolekcjoner sztuki.

## 20 Alfadir Luna

*Procesión para Unir a Un Hombre de Maíz*  
[*Procesja zjednoczenia Człowieka Kukurydzy*], 2010  
wideo 11'11"

Wideo pokazywane na wystawie jest jednym z elementów narastającego w czasie od 2006 roku cyklu *Luny Public markets*, w którego ramach artysta dokumentuje przemiany, jakim ulega struktura społeczna, na przykładzie placów handlowych. Artysta zaczyna od obserwacji zjawiska i integracji ze społecznościami targowisk. Owa wspólnota handlowa, wobec której i z którą kształtowana jest realizacja *Luny*, ma nie tylko charakter komercyjny, ale też jest rodzajem wspólnoty duchowej. Artysta analizuje nie tylko socjoekonomiczne relacje, ale także mity i narracje narastające i organizujące wspólnotę.

W 2008 roku Luna podjął szeroko zakrojone działanie mające na celu zjednoczenie kupców pracujących na największym targowisku Mexico City – La Merced. Symbolem unii dziesięciu oddziałów bazaru została powołana przez artystę mistyczna postać: Senor del Maiz – Pan Kukurydzy. Kukurydza, szczególnie w kulturze meksykańskiej, symbolizuje dobrobyt, dostatek, szczęście, odradzanie się, wzrost i rozwój. Wspólnie odprawiany doroczny rytuał polega na przeprowadzeniu przez place feretronu z wykonaną wspólnie z ziaren kukurydzy figurą mężczyzny. Za każdym razem odprawiany on jest w październiku, w pierwszy wtorek dochodzącego do pełni księżyca. Co roku imprezę organizuje inny plac handlowy, a każdy z nich w ramach procesji jest reprezentowany przez przedstawicieli ze sztandarem. Pod koniec procesji figura Pana Kukurydzy deponowana jest na rok w specjalnie zbudowanej niszy. Całe święto ma oczywiście na celu zaczarowanie dobrostanu sprzedawców, a posąg jest symbolem prosperity i wszelkiej pomysłowości. Po procesji odbywa się święto z jedzeniem i muzyką, fundowane co roku przez inny oddział bazaru. Artysta podkreśla, że zbudowana za pomocą rytuału siatka społeczna, będąca strategią przetrwania, jest jednocześnie konstrukcją estetyczną. Cykl zamknie się dziesiątą procesją w październiku 2018.

## 21 Forum Lenteng

*Akumassa, 2017*

diagram metodologiczny autorstwa Otty Widasari, 10 filmów wideo

wykonanie diagramu  
Katarzyna Balicka

Forum Lenteng to egalitarna organizacja non-profit, będąca narzędziem edukacji społecznej i kulturalnej, założona w 2003 roku przez studentów kierunków związanych z mediami i komunikacją, artystów, naukowców i obserwatorów kultury. Jednym z głównych programów Forum Lenteng jest Akumassa – program edukacji w obrębie mediów społecznościowych, zainicjowany w 2008 roku i realizowany we współpracy z kilkunastoma lokalnymi kolektywami w kilku różnych regionach Indonezji, na Jawie, Sumatrze, Papui.

Praktyki Akumassa kładą nacisk na perspektywę obywatelską w recepcji i rejestracji zjawisk społecznych czy wydarzeń – zawsze filtrowanych przez miejsce, w którym nadawany i odbierany

jest komunikat. W czasach, kiedy większość ludzi, mając telefony komórkowe, może rejestrować rzeczywistość, upowszechniać swoją krytyczną perspektywę, rozwiązywać problemy, które uda się uchwycić, społeczeństwo ma szansę samostanowić swoją tożsamość, a technologie audiowizualne stały się pierwszym narzędziem kształtowania przekazu ze zdywersyfikowanej perspektywy, a to z kolei podtrzymuje demokrację. Akumassa używa znajomości mediów i dziennikarstwa obywatelskiego, prowadząc warsztaty i produkcje medialne. To organiczne działanie buduje nową społeczną konstrukcję i przeciwdziała dominującemu w mediach starego typu nurtowi narracyjnemu.

Na ścianie prezentujemy diagram metodologiczny zaprojektowany przez jedną z założycielek Forum Lenteng, artystkę Otty Widasari. To wyjątkowa mapa działań i metod pracy Akumassa w dziesięciu bardzo oddalonych od siebie miejscach archipelagu Indonezji. Ten zapis z ostatnich 9 lat pracy Forum Lenteng zawiera także tworzone oddolnie archiwum wideo, ukazujące codzienne problemy zwykłych ludzi, reprezentantów społeczności lokalnych, z którymi pracowali twórcy organizacji.

## 22 Clara Ianni i *Intervalo-Escola*

*Otwarty pomnik*

materiały z pracy nad projektem  
ankieta i działanie w przestrzeni publicznej  
miejsce wydarzenia zostanie ujawnione 10/11/2017

Wydarzenie będzie miało miejsce w przestrzeni publicznej, zaś w przestrzeni wystawy prezentujemy materiały z pracy nad projektem. Nad scenariuszem działania artystka pracowała w oparciu o zebrane ankiety i we współpracy z członkami i członkiniami *Intervalo-Escola*.

→ Więcej informacji w programie wydarzeń specjalnych *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem*

## 23 Clara Ianni

*Krağ, 2016*  
instalacja wideo

Praca powstała, gdy artystka rejestrowała demonstrację przeciwko Pucharowi Świata. Wówczas po raz pierwszy w 2014 roku w São Paulo wykorzystano policyjną strategię o nazwie Hamburg Kettling.

Wideo dokumentuje budowanie militarnego okrężenia wokół protestujących i napierające na siebie ciała w coraz większym tłoku, powstającym pod wpływem ucisku fizycznego. Obok ekranu można przeczytać oficjalny opis strategii znaleziony w *Podręczniku zwalczania strajku* wydanym przez niemiecką policję w 1986. Na podłodze zarysowano okrąg przy użyciu białej taśmy demarkacyjnej, podobnej do tej, którą stosuje się w muzeach, wyznaczając bezpieczną odległość od dzieł sztuki. Aby zobaczyć i przeczytać pracę, należy znaleźć się w jego centrum.

## 24 Jatiwangi art Factory

*Ceramic Music Festival, 2015*

wideo 3'42"

*Hanyaterra, 2011*

wideo 11'20"

Zespół Hanyaterra jest muzyczną częścią kolektywu Jatiwangi art Factory z zachodniej Jawy w Indonezji. Nazwa „tylko ziemia”, bo takie jest jej tłumaczenie z języka indonezyjskiego, odwołuje się do regionu, z jakiego pochodzą muzycy, którego gospodarka i tradycja oparte są na glinie.

Świadectwem pamięci o ceramicznym dziedzictwie Jatiwangi jest Ceramic Music Festival, a także wytwarzanie instrumentów Hanyaterry z gliny. Zaprojektowane są one tak, by wydawać niezwykle dźwięki. W jednej z odsłon festiwalu, po miesiącach prób z udziałem różnych społeczności i grup wiekowych z szesnastu okolicznych wiosek, zorganizowano performans muzyczny, w którym wzięło udział ponad 5000 osób.

Hanyaterra poprzez swoją aktywność audialną, nagrania i koncerty opowiada o glebie, ziemi, glinie, błocie (co w języku indonezyjskim jest zawarte w jednym słowie: *Tanah*). Sami muzycy określają się mianem młodych wieśniaków, którzy granie ceramicznej muzyki traktują jako ruch wypracowania nowych regionalnych strategii kulturalnych. Koncertują nie tylko w Indonezji. Tedi, lider zespołu, brał niedawno udział w prestiżowej rezydencji dla muzyków ONE BEAT w Stanach Zjednoczonych, w zeszłym roku zespół reprezentował Jatiwangi art Factory na spotkaniu społeczności artystycznych w Fabrikken for Kunst & Design w Kopenhadze. Koncertowali także w Polsce i Holandii, a w najbliższym czasie planują podróż artystyczną do Zimbabwe.

## 25 Programy filmowe

W ramach programów filmowych towarzyszących wystawie emitujemy (w specjalnie stworzonej chronologii) selekcję filmów krótkometrażowych z różnych krajów świata, prezentujących odmienne konteksty pracy w społecznościach i wspólnotach, narracje o ludziach, sposobach ich działania w grupach, niezwykle historie interakcji społecznych. Filmy prezentują panoramę różnych społeczności w kilku wybranych miejscach świata, które kształtowały się pod wpływem odmiennych czynników historycznych i społeczno-ekonomicznych.

Geograficznie rzecz ujmując, jest to podróż od południowo-wschodniej Azji – przez Indie, stopy Azji Centralnej, przez ogarnięte konfliktami ziemie bliskowschodnie, różne części Europy, aż do Ameryki Południowej. Poznamy życie ludzi i konteksty wspólnot z odległych kultur, genezy konfliktów rodzące się w określonych grupach społecznych, sposoby radzenia sobie z trudną rzeczywistością, narzędzia i praktyki charakterystyczne dla wybranych przez reżyserów społeczności oraz bohaterów ukazanych na tle pewnych układów współrzędnych i grup społecznych. Poszukamy odmienności i podobieństw, analizując praktyki i wzorce społeczno-ekonomiczne z różnych stron świata.

Zobaczymy także, jak zagadnienia i praktyki, na które zwracamy uwagę w ramach wystawy i programu *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem*, różnią się nierzadko od rzeczywistości pokazanych w wybranych filmach. Może to się stać punktem wyjścia pogłębionej dyskusji.

Program powstał we współpracy z festiwałem filmowym Short Waves i jest wyborem najlepszych filmów z ostatnich kilku lat, nagradzanych na wielu międzynarodowych festiwalach.

Tymczasem w ramach selekcji filmów z kolektywu Forum Lenteng z Dżakarty, gromadzącego filmowców, artystów i teoretyków, pokazemy panoramę społeczeństwa Indonezji, jej złożone relacje wewnętrzne, konteksty historyczne i współczesne.

## Program 1

**Manodpera**

reż. Loukianos Moshonas,  
Francja/Grecja, 2016, film  
fabularny, 28'

W dolnej części budynku, na parterze, albański pracownik i młody Grek z klasy wyższej odnawiają mieszkanie. Nocami wysoko na dachu młody człowiek i jego przyjaciele rozmyślają o świecie.

**Meryem**

reż. Reber Dosky, Holandia  
2016, dokument, 15'

Film został nagrany podczas bitwy o Kobani. Prezentuje portrety kobiet w sercu walki z IS. Ze stoicką wytrwałością i pomocą amerykańskich sił lotniczych to kobiety przewożą walce o wolność.

**Flor de mil colores**

reż. Karen Vazquez  
Guadarrama, Belgia, 2015,  
dokument, 23'

Intymny portret Emiliany, samotnej matki, która stara się przetrwać w odległym boliwijskim obozie dla górników, 4897 metrów nad poziomem morza.

**Der Block**

reż. Nadine Boller, Kirgistan/  
Szwajcaria, 2015, dokument, 9'

Na obszarach stepowych Kirgistanu stary fundament, pamiętający czasy radzieckie, nabiera coraz większego znaczenia w codziennym życiu współczesnych nomadów.

**#YA**

reż. Ygor Gama, Florenica  
Rovlich, Argentyna/Chile/  
Niemcy 2015, eksperyment, 15''

Najpierw są bomby wypełnione farbą, a następnie ciężkie rozruchy. Tweety podpowiadają, jak dalej działać. Opór jest wszędzie. Coś musi się stać. Dwóch młodych aktywistów spotyka się podczas burzliwych wydarzeń. Tańczą. Miasto należy do nich.

## Program 2

**Import**

reż. Ena Sendijarevic, Holandia,  
2016, film fabularny, 16'

Młoda bośniacka rodzina mieszka w niewielkiej wiosce w Holandii. Ich codzienne próby ułożenia sobie życia w nowym miejscu są często naznaczone absurdem i skłaniają do refleksji nad kondycją współczesnej Europy.

**Polonez**

reż. Agnieszka Elbanowska,  
Polska, 2016, dokument, 16'

Dyrektor Domu Kultury w Aleksandrowie Kujawskim ogłasza konkurs na twórczą prezentację własnej postawy patriotycznej. Uczestnicy mają wykazać się kreatywnością nieograniczoną żadnymi wymogami formalnymi.

**Las disco resplandece**

reż. Chema Garcia Ibarra,  
Turcja/Hiszpania, 2016, film  
fabularny, 12'

Kwietniowa sobota. Ciężkie rozprzestrzenienie się nad górami, zachodzi słońce. Pięciu chłopaków szykuje się na wieczór: mają alkohol, samochód i muzykę. Nieistotne, że dyskoteka została zamknięta lata temu.

**The Manliest Man**

reż. Anuj Gulati, Indie, 2016,  
film fabularny, 22'

Gdy wiejskiemu garncarzowi nie udaje się spłodzić syna, wódz społeczności wzywa

„bardziej męskiego” mężczyznę, by pomógł rodzinie począć męskiego potomka.

**Greetings for Kropsdam**

reż. Joren Molter, Holandia,  
2016, film fabularny, 24'

Lammert nie skrzywdziłby muchy. Mieszka w małej wiosce Kropsdam w Groningen ze swoimi ozdobnymi gołębiami i najlepszą przyjaciółką Friedą. Jego spokojne życie zostaje zakłócone, gdy inni mieszkańcy zaczynają podejmować go o współpracę z firmą energetyczną, pragnącą zbudować na terenie wioski turbinę wiatrową.

**Selekcja filmów  
Forum Lenteng**

W wyborze filmów stworzonych przez kolektyw Forum Lenteng z Dżakarty pokazujemy dokumenty i krótkie metraże z ostatnich lat, w tym: *A piece of tale*, *The dragon who walks on water*, *The Archive (tribute to H.Misbach Yusa Biran / Sinematek Indonesia)*, *The Unfinished Stream*, *The raging soil*, *Tiger of Minahasa*, *Years of drizzling land* oraz dokumenty-wywiady ze społecznościami z Papui: *EBEAILA* i *Story from Karaka Island*. Z metodologiami pracy kolektywu – w ramach ich programu edukacji społecznej *Akumassa* możemy zapoznać się na wystawie.

## 26 Tita Salina

*Tysiąc pierwsza Wyspa – najbardziej zrównoważona wyspa archipelagu*, 2015  
wideo 14'11"

Tita Salina wypowiada się głównie przez rozbudowane narracyjne performanse i wideo. W swojej praktyce sięga po tematy ważne, globalne i lokalne zarazem, od gentryfikacji miast po zanieczyszczenie środowiska. Przekształca dokumentalne materiały filmowe w rozbudowane epickie panoramy.

Wideo stworzone wspólnie z rybakami z Muara Angke swoim tytułem – *Tysiąc pierwsza Wyspa* – nawiązuje do słynnego turystycznego rajy zwanego Tysiącem Wysp (Kepulauan Seribu, łańcuch 110 wysp na północ od Dżakarty, na Morzu Jawajskim). Aby dostać się do setek prywatnych lub czarterowanych „sztucznych rajów” największego na świecie archipelagu, trzeba najpierw przepłynąć przez morze śmieci w zanieczyszczonym porcie dżakarckim. Wideo jest demonstracją sprzeciwu wobec bierności władz lokalnych i tyleż piękną, co ostrą krytyką układu współrzędnych, który do tego od lat doprowadza. Dodatkowo mieszkańcy miejscowości, w której nakręcono film, już wkrótce odczują skutki powoli wdrażanego projektu muru morskiego, który ma zapobiec podtapianiu miast i ich nowych nadmorskich dzielnic mieszkaniowych ze względu na podnoszący się poziom morza – planu gentryfikacji obejmującego także utworzenie kolejnych 17000 wysp w archipelagu, wdrażanego mimo zgłaszanych regularnie wątpliwości, że to rozwiąże rzeczywiste problemy Dżakarty, walczącej z zanieczyszczeniem wody i borykającej się z niewydolnym zarządzaniem odpadami.

## Wydarzenia specjalne w programie publicznym

03/11/2017

impieza karaoke w przestrzeni wystawy

**Alicja Rogalska i *Intervalo-Escola*  
*Protest Song Karaoke***

Wydarzenie łączy w sobie pozornie różne zjawiska: polityczne zaangażowanie pieśni protestu oraz bezceremonialne świętowanie popkultury poprzez karaoke. *Protest Song Karaoke* ma na celu reinterpretację imprezy towarzyskiej, radości i śpiewu i potraktowanie ich jako zjawisk posiadających radykalny potencjał polityczny. Czy możemy odzyskać silne afektywne doświadczenia wspólnoty, akceptację niepowodzenia, szczerość i amatorszczyznę, zabawę i humor dla emancypującej polityki? Na poziomie praktycznym *Protest Song Karaoke* reaguje na szersze społeczne zapotrzebowanie odświeżenia repertuaru piosenek używanych podczas protestów ulicznych i może być użyty jako swoista próba dla przyszłych protestów.

każdy czwartek listopada, godzina 16:00

seria spotkań w przestrzeni galerii

**Imani Jacqueline Brown**

***Truth as Theatrical Fiction (Prawda jako teatralna fikcja)***

Faszyzm jest chorobą możliwą do rozpoznania po jej symptomach: agresji, nacjonalizmie, konsolidacji władzy, korupcji, ahistoryzmie, rasizmie itd. Jednakże symptomy te są zaledwie sygnałami ukrytej atrofii dociekliwości jednostki i społeczeństwa jako ogółu. W obliczu gwałtownego wzrostu globalnego faszyzmu musimy rozważyć, jakie pytania zadajemy sobie, naszym rówieśnikom, naszym rodzinom, naszym nauczycielom, naszym przywódcom, zadawania jakich zaś unikamy.

*Truth as Theatrical Fiction (Prawda jako teatralna fikcja)* to badanie tych miejsc, do których zgłębiania nasze umysły są zachęcane, i tych, po których błąkać się nam zabrania. Głównym elementem tego projektu jest cykl „kaleidoskopowych rozmów” – trybu dialogu, który pytania stawia ponad odpowie-

dziemi. Jedno pytanie prowadzi do kolejnego; pytania łączą się w dynamiczną rozmowę, która wysuwa na pierwszy plan odwagę do zbadania razem nieznanego, a nie naszą skłonność do wykorzystywania wiedzy i prawd, które cenimy jako narzędzie walki.

Przez cały listopad, w każdy czwartek o godzinie szesnastej Zamek Ujazdowski gościć będzie kalejdoskopowe rozmowy w przestrzeni *Intervalo-Escola*. W ciągu tygodnia, od piątku do wtorku, w przestrzeni wystawy dostępny jest dyktafon, będący platformą [wypowiedzi] dla każdego, kto udzieli pięciominutowej odpowiedzi na pytanie: „W jaki sposób my jako społeczeństwo dotarliśmy do tego momentu?”. Chcielibyśmy, żeby respondenci odpowiedzieli na pytanie w dowolny sposób, taki, jaki uznają za stosowny, po angielsku, jeśli czują się na tyle swobodnie. Odpowiedzi będą analizowane w środę i zadecydują o naczelnym pytaniu w czwartkowej rozmowie kalejdoskopowej. Rozmowy będą rejestrowane i mapowane, ukazując przepływy, zbieżności, przesunięcia i dziury w naszych procesach myślowych.

09/11/2017

wykład w przestrzeni wystawy

**Sara Rodowicz-Ślusarczyk**

*Co łączy, a co dzieli?*

Lacan utrzymywał, że nie zna innego źródła braterstwa niż segregacja i niemal proroczym tonem w 1973 r. przewidywał nieuchronny wzrost rasizmu – w progresywnej względem Stanów Francji. Co ma do powiedzenia psychoanaliza, w ujęciu Lacana – zawsze podającego się za kontynuatora Freuda – odnośnie więzi społecznych? Warto się przyjrzeć temu pytaniu, bo relacja psychoanalityk-analizujący się jest szczególną formą takiej społecznej więzi, której reperkusje mają swój polityczny wymiar. Otóż do zbiorowych identyfikacji, tyleż związanych z wykluczeniem, co przebiegających podług różnych struktur, możemy wraz z Lacanem dodać pojęcie rozkoszy – jako tego, co napędza społeczeństwo.

11/11/2017

koncert wokalny w przestrzeni wystawy

**Barbara Kinga Majewska**

*Koncert życzeń na Święto Niepodległości*

Akt otwartego, jawnego i publicznego wyrażania życzeń z okazji Dnia Niepodległości staje się wykładnią aktualnych pragnień, braków, potrzeb, marzeń i wyznawanych wartości. Pojedyncze głosy stawiają prywatną i osobistą wypowiedź naprzeciw wielkiej narodowej narracji zbudowanej wokół słowa niepodległość. Dołączona do życzeń „piosenka” funkcjonuje jako sygnał, prezent, groźba, znak, wróżba, symbol, intencja, wizja. Życzenia stają się formą krytyki rzeczywistości. Projekt sonduje twórczy potencjał publiczności w budowaniu programu koncertu i bada ramy artystyczne wydarzeń projektowanych na okoliczności świąt narodowych. *Koncert życzeń* jest wypowiedzią w dyskusji na temat roli wykonawcy w procesie powstawania muzyki współczesnej i próbą rozpoznania możliwości interpretacji zadanej rzeczywistości za pomocą medium głosu. *Koncert życzeń* stanowi nawiązanie do *Koncertu prawykonań*, który odbył się w 2014 roku w Nowym Teatrze podczas Festiwalu *Instalacje*. Program *Koncertu prawykonań* stanowiły cztery premiery kompozycji zamówionych i zrealizowanych w ramach priorytetu MKiDN *Kolekcje – Zamówienia kompozytorskie*. Podczas tamtego koncertu Barbara Kinga Majewska i zespół Kwadrofonik w składzie Emilia Sitarz, Bartłomiej Wąsik, Magdalena Kordylasińska-Pękala i Miłosz Pękala wykonali kompozycje Aleksandry Gryki, Andrzeja Kwiecińskiego, Sławomira Wojciechowskiego i Wojciecha Blecharza w opracowaniu scenicznym Yulki Wilam. Cztery lata później Barbara Kinga Majewska, inicjatorka i współwykonawczyni *Koncertu prawykonań* proponuje nową formę koncertu. Stawia święto instytucji Państwa w centrum wydarzenia artystycznego. Decyzje o programie koncertu oddaje w ręce publiczności. Rolę twórcy powierza wykonawcy.

12/11/2017

ankieta i działanie performatywne w przestrzeni publicznej

Clara Ianni

*Otwarty pomnik [Open Monument]*

Clara Ianni, artystka z Brazylii, w swoim kraju pracuje często z różnymi grupami społecznymi, ich tożsamością i pamięcią. Performatywne i partycypacyjne działanie w przestrzeni publicznej *Otwarty pomnik* zadaje pytania o możliwości i potrzeby reprezentacji kolektywnej pamięci i oparte będzie na wynikach ankiety rozesłanej przez artystkę do mieszkańców Warszawy. Powołany w formie zdarzenia *Otwarty pomnik* zostanie dosłownie zbudowany z głosów ludzi z różnych środowisk, w różnym wieku, będących reprezentantami różnych klas i zwolennikami różnych ideologii. Praca polega na wspólnym wysiłku ludzi prezentujących przeciwstawne stanowiska i uruchomieniu otwartego połączenia, bez jakiegokolwiek selekcji ukazującego najbardziej kontrastowe bądź najpowszechniejsze opinie.

Bezpośrednią inspiracją dla tej realizacji i planowanym miejscem jej zaistnienia 12 listopada 2017 jest budzący dziś kontrowersje pomnik Braterstwa broni. Wzniesiony na warszawskiej Pradze w 1945 roku, by uczcić wspólny wysiłek żołnierzy polskich i radzieckich w walce z nazizmem – przykład współpracy polskich i rosyjskich artystów – został zdemontowany w 2015 roku w trakcie budowy metra i nigdy nie odbudowany, choć zachowano bazę pomnika. To w jej okolicy stanie *Otwarty pomnik* – realizacja otwierająca sytuację swoją niematerialnością, budująca opinię publiczną w sposób kolektywny i performatywny, podkreślająca konstrukcjonizm w pisaniu historii i płynność pamięci, zwracająca uwagę na fakt kształtowania plastycznego społeczeństwa przez władzę w procesie ciągłej transformacji oraz to, że pomniki i inne materialne fakty powstające ze środków publicznych (autostrady, szkoły itd.) są przejawami przejściowej dynamiki historii, zarówno przez to, co pokazują, jak i przez to, co ukrywają.

Wydarzenie będzie miało miejsce w przestrzeni publicznej, zaś w przestrzeni wystawy prezentujemy materiały z pracy nad projektem. Nad scenariuszem działania artystka pracowała w oparciu o zebrane ankiety i we współpracy z członkami i członkiniami *Intervalo-Escola*.

warsztat

Edyta Jarzab

*Ulica Improwizacji*

Brytyjskiej premier Margaret Thatcher na początku kariery politycznej często zabraniano przemawiać w imieniu partii, ponieważ jej głos postrzegano jako typowy głos gospodyni domowej. Wiedziała ona jednak, że ma głos spokojny, mocny i głęboki – głos autorytetu; zawdzięczała go latom ćwiczeń. Słuchowisko *If The Voice Is Over*, bazujące na tekście *Voice is Over* Edyty Jarzab, to komentowana przez nią kolekcja różnych kobiecych brzmień w sferze publicznej i znaczenia, jakie niosą w sobie poszczególne tony. Artystka przygląda się fenomenowi głosu: z czego się składa, jak brzmi i czy to pewne częstotliwości sprawiają, że kobiety nie mogą zabierać głosu w sprawach ludzkości. Coś jak obco brzmiący akcent, który należy wymazać, aby głos stał się wiarygodny. Czym jest niema przemoc, uciszanie, bezgłośnie ciała, jakie znaczenie dla kobiet niesie mit o Filomei z obciążonym językiem – artystka analizuje różne społeczne i kulturowe konteksty kobiecej niemoty, nazywanej przez nią piekłem kobiet.

W ramach wystawy Edyta Jarzab będzie pracować z publicznością wystawy i akademią *Intervalo-Escola* nad choreografią i wydobywaniem głosu w ramach warsztatowych grup wokalnych. Przedmiotem warsztatu będzie poszukiwanie wspólnej rzeczywistości dźwiękowej, słuchanie rezonującego ciała w relacji z innymi, obserwowanie drgania kości czaszki – słowem, poznawanie swojego ciała jako czulego odbiornika fal i wrażliwego instrumentu. Uczestnicy warsztatów doświadczą właściwości akustycznych przestrzeni, zasięgu i siły głosów, pojedynczych i unisono. Poszukają przestrzeni, by być razem, nie będąc chórem. Skupią się na procesach energetycznych, nie na formowaniu szyku. Wspólna improwizacja będzie podstawą do interakcji, procesem poszukiwania amplifikacji i aktualizacji wartości, które warto amplifikować. Bo sam głos jest właśnie taką wartością, środkiem służącym narracji, wyrażeniu doświadczeń, osobistych i wspólnych. Finałem warsztatu będzie interwencja w przestrzeni publicznej.



## Program dyskursywny towarzyszący wystawie *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem.*

Kuratorzy programu dyskursywnego

Marianna Dobkowska i Konrad Schiller

Spotkania odbywać się będą w przestrzeni wystawy – wszystkie o godzinie 18:00

Program dyskursywny towarzyszący wystawie *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem* wypracowany został z myślą o poszerzeniu pola wiedzy, którą generuje sama wystawa. Przyglądając się zachodzącym w ostatnich latach zmianom nastrojów społecznych oraz zachodzącym w skali globu zjawiskom politycznym i ekonomicznym, takim jak kryzysy gospodarcze, ekstremizm polityczno-religijny, kwestionowanie zmian klimatycznych, nasilenie populizmów i nacjonalizmów, kryzys edukacji, rozpad więzi wspólnotowych, dostrzec można, że występują one wszędzie. Wystawa *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem* prezentuje projekty, działania i oddolne rozwiązania, które występują w obszarze artystyczno-edukacyjnego aktywizmu jakby na przekór negatywnym symptomom. Programem dyskursywnym chcielibyśmy wprowadzić szerszy kontekst także dla samej wystawy. Spotkania dyskusyjne będą zróżnicowane pod wieloma względami. Do udziału zaprosiliśmy zarówno uczestniczących w wystawie artystów i aktywistów, jak i badaczy kultury oraz związków polityki z ekonomią.

24/10/2017 (wtorek)

### *Gotong Royong. Krótka historia indonezyjskiego współdziałania*

Udział biorą

Irwan Ahmet

i Tita Salina, Marianna

Dobkowska, Krzysztof

Łukomski, Reinaart

Vanhoe

08/11/2017 (środa)

### *Globalne odrodzenie nacjonalizmów*

Udział biorą

Imani Jacqueline Brown,

Clara Ianni, Ewa Alicja

Majewska

15/11/2017 (środa)

### *Edukacja. Oddolne strategie oporu*

Udział biorą

Tainá Azeredo, Joanna

Pawluśkiewicz,

Katarzyna Winiarska

06/12/2017 (środa)

### *Egzotyzacja, pułapka emancypacji wykluczonych*

Udział biorą

Vincent Rumahloine,

Igor Stokfiszewski

## Noty biograficzne

Irwan Ahmett i Tita Salina  
(Indonezja)

Irwan Ahmett, artysta interdyscyplinarny, pracuje na styku sztuki i designu. Od 2003 wraz z Titą Saliną prowadzi Ahmett Salina Studio w Dżakarcie. Tita Salina wypowiada się przez rozbudowane, narracyjne performanse i wideo. Sięga po tematy ważne, globalne i lokalne zarazem, od gentryfikacji miast po zanieczyszczenie środowiska. Przekształca dokumentalne materiały filmowe w rozbudowane epickie panoramy. Artyści od kilkunastu lat wspólnie pracują nad długoterminowymi projektami w lokalnych społecznościach w Indonezji, tworząc filmy dokumentalne, prowadząc serie warsztatów i działań interwencyjnych, zmieniając lokalną rzeczywistość na lepsze i hamując drapieżną, podległą prawom rynku kapitalizację i transformację miejsc. Pracowali m.in. w dzielnicy prostytucji w północnej Dżakarcie, gdzie przeprowadzili wizualną kampanię społeczną dotyczącą antykoncepcji; prowadzili warsztaty architektoniczne i *poor-design* w dzielnicach kampungów (osiedli o niskim statusie społeczno-ekonomicznym), a także współprowadzili długoletni projekt upowszechniający świadomość zużywania zasobów energetycznych w kraju, którego wielosetmilionowa populacja przemieszcza się głównie na skuterach i w dużych samochodach. W ostatnich latach, zapraszając do współpracy kilkunastu młodych twórców i projektantów, utworzyli nieformalną wspólnotę, zespół projektowy.

Francis Alÿs  
(Belgia/Meksyk)

Jego poetycka, postkonceptualna i interdyscyplinarna twórczość powstaje na styku praktyk artystycznych, rozważań o architekturze (tu odebrał formalne wykształcenie) i praktyk społecznych. Zajmuje się sprawiedliwością w dystrybucji przestrzeni, napięciami między polityką a poetyką, indywidualizmem i wspólnotowością oraz niemocą. Podobnie jak twórcy land artu z lat 60. i 70., interesuje się trwaniem

i przemijaniem, ale pojmowanymi w kategoriach czasu geologicznego – w jego perspektywie ujmuje pamięć indywidualną i zbiorowe mitologie. Jego prace często mają charakter efemeryczny albo są zdematerializowane i funkcjonują w formie plówki, opowieści, anegdoty. Do najbardziej znanych realizacji należą spacerzy służące uporządkowaniu przestrzeni ogólnodostępnej, np. z magnetycznym psem.

Tainá Azeredo  
(Brazylia)

Kuratorka i aktywistka z Brazylii, od czterech lat zaangażowana w organizację oddolnie tworzonej szkoły w amazońskiej dżungli. Pracuje tam z grupą artystów, architektów, aktywistów, lokalną społecznością, a także lokalną administracją. Ukończyła studia z zakresu tańca i sztuk performatywnych, historię sztuki, krytykę i kuratorstwo. Była kuratorką wystaw i redaktorką publikacji. Zarządzała projektami w Crossway Foundation, koordynowała program *Create & Inspire – Brazil*, skierowany do młodych artystów z krajów arabskich. Była dyrektorką niezależnej przestrzeni artystycznej Casa Tomada w São Paulo w Brazylii, gdzie rozwijała programy networkingowe. Zajmuje się badaniem koncepcji wspólnej pracy i horyzontalnego myślenia, a praktyka kuratorska jest dla niej obszarem umożliwiająącym prowokowanie dyskusji, spotkań i debat wokół sztuki. Rezydentka Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w ramach programu *Re-Directing: East*.

Dorian Batycka  
(Kanada/Polska)

Krytyk sztuki, kurator, performer, stały współpracownik tytułów „Hyperallergic”, „Selections”, „Frieze Blog” i „Nero”. W swojej praktyce kładzie nacisk na zagadnienia z pola estetyki relacyjnej, ruchów społecznych i geopolityki. Zaangażowany jako kurator w liczne międzynarodowe wystawy i projekty – m.in. Pawilon NSK na 57. Biennale w Wenecji, kim? Center for Contemporary Art w Rydze, Royal College of Art w Londynie, Pawilon Malediwów na 55. Biennale w Wenecji. Od października 2015 zatrudniony jako

kurator w Bait Muzna dla Filmu Sztuki (BMAF), nowej instytucji z siedzibą w Muscat w Omanie, zajmującej się badaniem dyskursywnych zmian w sztuce współczesnej i filmie, ze szczególnym uwzględnieniem świata arabskiego.

Imani Jacqueline Brown  
(USA)

Urodzona w Nowym Orleanie – artystka, aktywistka, badaczka, która tworzy, by demaskować poziomy opresji, niesprawiedliwości, oporu i sprzeciwu, stanowiące wspólnie kamień węgielny naszego społeczeństwa. Wierzy, że sztuka może kształtować politykę, swoje działania kieruje w stronę nieuchwytnych iskierki sprawiedliwości na horyzoncie, mając świadomość, że nasz świat nie zdoła odnaleźć równowagi, dopóki nie nastąpi społeczne, ekologiczne i ekonomiczne zadośćuczynienie. Pracuje jako dyrektor programowa w [galerii] Antenna w Nowym Orleanie, jest współzałożycielką Blights Out oraz głównym członkiem [ruchu] Occupy Museums, którego projekt „Debtfair” był wystawiany w 2017 podczas Whitney Biennial w Muzeum Sztuki Amerykańskiej Whitney w Nowym Jorku. Pisała m.in. dla „Pelican Bomb”, „Shelterforce Magazine” i „Printed Matter” w cyklu „Artist and Activists”. Ukończyła sztuki wizualne i antropologię na Uniwersytecie Columbia (2010).

Centrala: Małgorzata Kuciewicz i Simone de Iacobis  
(Polska)

Grupa Projektowa Centrala została założona w 2001 roku. Dziś trzon GPC stanowią architekci Małgorzata Kuciewicz, Jakub Szczepny i Simone de Iacobis. Projektowanie postrzegają jako proces twórczy, który nie może odbywać się w oderwaniu od współczesnej myśli filozoficznej i innych dziedzin sztuki. Centrala zajmuje się poszerzaniem pola debaty o architekturze, inspirowaniem interdyscyplinarnych działań związanych z architekturą i dizajnem, tworzeniem projektów artystycznych służących krytycznej wypowiedzi na temat polskiej przestrzeni. Nowe rozumienie przestrzeni jest elementem projektów ekspozycji, które opracowuje: samym organizowaniem

przestrzeni wystawowej można wpłynąć na jej odbiór. Projektując m.in. ekspozycję polską na Triennale w Mediolanie w 2016 roku, Centrala stworzyła „przestrzenny relief”, będącą nawiązaniem do eksperymentalnych projektów wystawienniczych Oskara Hansena i Wojciecha Zamecznika, które ci zrealizowali w Mediolanie w połowie XX wieku.

Centrum Rumah Cemara  
(Indonezja)

Zostało założone w Bandung w 2003 przez pięciu byłych narkomanów. Celem tej organizacji społecznej jest poprawienie jakości życia ludzi z HIV-AIDS, osób zażywających narkotyki, a także innych grup marginesu dzięki metodzie grup wzajemnego wsparcia. Marzeniem Rumah Cemara jest Indonezja bez piętnowania i dyskryminacji, stąd organizacja wkrótce zacznie brać udział w krajowych programach leczenia AIDS i kontroli narkomanii oraz tworzenia polityki na rzecz przestrzegania praw człowieka. Od 2011 centrum Rumah Cemara zaczęło wykorzystywać warsztaty piłkarskie, a później również bokserskie w swoim programie rozwoju sportowego i otworzyło biuro dla ludzi. W 2013 [członkowie] zainicjowali „Indonesia Tanpa Stigma” – swoją kampanię ogólnokrajową. Z pomocą nowych przyjaciół zorganizowali festiwal sportowy pod hasłem *Solidarity Run (Bieg Solidarności)* i z okazji swojego dziesięciolecia zaczęli współpracę z artystami.

Cooperative Spółdzielnia Ushirika  
(Kenia/Polska)

Społeczno-artystyczny projekt zainicjowany przez Alicję Wysocką we współpracy ze społecznością Mathare Valley w Nairobi w Kenii, nawiązujący do tradycji ruchów spółdzielczych. Rozpoczęła swoją działalność 23 stycznia 2017. Jej siedziba znajduje się na piętrze tuż nad Mathare Art Gallery. Projekt udało się zrealizować dzięki pomocy i wsparciu Fundacji Razem Pamoja. Spółdzielnia Cooperative Ushirika tworzą: Diana Adhiambo, Margert Adhiambo, Philgona Aluo, Brian Bera, Małgorzata Markiewicz, Mary Mueni, Ann Mwikali, Millicent Ochieng, Susan Odhiambo, Rose

Onyango, Nancy Opondo, Maureen Otieno, Joanna Rajkowska, Alicja Wyszocka. [www.ushirika.pl](http://www.ushirika.pl)

Marta Frank  
(Polska)

Jest śląską projektantką i praktyczką sztuki, której w swych projektach sięga po takie materiały jak węgiel, olej i glina, poruszając kwestie regionalnej tożsamości i lokalnego dziedzictwa. Autorka słynnego, wyprodukowanego z węgla mydła Sadza Soap. Podczas pobytów w Indonezji zaczęła pracować z Jatiwangi Art Factory z tamtejszym niezwykle południowoawajskim surowcem i badać tradycyjne metody wykorzystania surowców naturalnych w produkcji przedmiotów codziennych (takich jak na przykład kosmetyki naturalne). Podczas Biennale w Dzakarcie w 2015 przedstawiła oryginalne, wyprodukowane w Jatiwangi mydło z glinki – *Clay Soap – Sabun Tanah*, produkowane wyłącznie z naturalnych składników i z wykorzystaniem olejów pochodzących z lokalnej uprawy organicznej. Marta jest założycielką MUS, niezwyklej pracowni i sklepu w Katowicach.

Forum Lenteng  
(Indonezja)

Egalitarna organizacja non-profit działająca na rzecz rozwoju nauk społecznych i kulturoznawstwa. Założona w 2003 przez studentów komunikacji, artystów, badaczy oraz obserwatorów kultury. Powstała, by poprzez produkcję, dokumentację, badania oraz otwartą dystrybucję rozwijać wiedzę na temat mediów, kina i sztuki jej członków. Rozwój tej wiedzy dostarcza później społeczności przyczynku do dyskusji nad zagadnieniami społecznymi poprzez sztukę i media. Jednym z jej głównych programów jest Akumassa (od 2008) – program edukacji mediów społecznych, realizowany we współpracy z lokalnymi grupami w różnych rejonach Indonezji, z wykorzystaniem dziennikarstwa obywatelskiego.

Clara Ianni  
(Brazylia)

W swojej twórczości Clara Ianni bada powiązania między sztuką, polityką i ideologią, analizując związki między

działaniami politycznymi i gestem artystycznym. Posługując się różnymi mediami – rzeźbą, instalacją, wideo i tekstem – poddaje krytycznej analizie hegemoniczne dyskursy historyczne, badając ich strefy niewidzialności przez eksplorację pamięci i potencjalnych kontrnarracji jako przestrzeni sprawczości politycznej. Clara Ianni uzyskała dyplom w zakresie sztuk pięknych na Uniwersytecie w São Paulo. Wśród jej wystaw należy wymienić: *Utopia/Dystopia* (2017), MAAT Lisboa, Biennale w Dzakarcie (2015), 31. Biennale w São Paulo (2014), Festiwal Yebisu, Tokio (2015), 19. Panorama VideoBrasil, 33. Panorama de Arte Brasileira, MAM São Paulo (2013), 12. Biennale w Stambule, Stambuł (2011). Rezydentka *U–jardzowskiego* (2017).

Edyta Jarząb  
(Polska)

Interesuje się głosem jako pomostem między sferą publiczną a prywatną oraz słuchaniem, śpiewem i improwizacją jako praktyką społecznego oporu. Bada sonosferę protestów i demonstracji. Organizuje spacerowe dzwiękowe, warsztaty oraz rozgrzewki przed demonstracjami ulicznymi. Współtworzy kolektyw dzwiękowy Critical Band Ensemble oraz grupę improwizatork SYRENY. Brała udział w wystawie *Post-peace* w Württembergischer Kunstverein w Stuttgart, festiwalu Warszawska Jesień z grupą performatywną ETC, w festiwalu Sanatorium Dźwięku, była kuratorką programu „Śpiew Syren” w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Współautorka publikacji *Warsound/Warszawa*, wydanej przez *U–jardzowskiego*. Współpracuje ze Strefą WolnoSłową w Warszawie, magazynem „Glissando” i „Wakat”.

Jatiwangi art Factory  
(Indonezja)

Założone 27 września 2005 JaF jest organizacją non-profit, która skupia się na uczestnictwie w lokalnym życiu poprzez sztukę i działalność kulturalną taką jak festiwale, performance, sztuki wizualne, muzyka, wideo, ceramika, wystawy, rezydencje artystyczne, dyskusje, audycje radiowe i edukacja. Od 2008 JaF współpracuje z samorządem wioski Jatisura w prowadzeniu badań

i eksperymentów, wykorzystujących współczesne techniki partycypacji poprzez sztukę.

Robert Kuśmirowski  
(Polska)

Performer, autor instalacji, obiektów, fotografii i rysunków. Przeważnie jego prace powstają w oparciu o rekonstruowanie lub kopiowanie starych obiektów, dokumentów, fotografii i polegają na tworzeniu złudnie podobnych imitacji. Często nie mają one określonego prototypu, a jedynie przywołują kulturę materialną danego okresu. W jego większych instalacjach obiekty narastają i tworzą ledwo dostrzegalne kolekcje. To właśnie tak Kuśmirowski powraca do kwestii pamięci, historii i nostalgii, które towarzyszą wizualnej kulturze lęku odległej i niedalekiej przeszłości, powoli znikającej pod jej nowymi warstwami. Studiował na wydziale artystycznym Instytutu Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Alfadir Luna  
(Meksyk)

Ukończył Wydział Sztuk Pięknych w National School of Arts w mieście Meksyk (obecnie Faculty of Arts and Design w National Autonomous University of Mexico, UNAM). W latach 2010–2011 prowadził m.in. badania nad estetyką, sztuką i przemocą w Colegio de Saberes. Jego prace koncentrują się głównie na procesach związanych z teoriami wiedzy i na artystycznych interwencjach w określonych miejscach. Od 2006 realizował swoją pracę w ramach publicznych rynków w mieście Meksyk i struktur społecznych je tworzących. Jego prace były wystawiane w różnych miejscach publicznych w Meksyku i za granicą, takich jak Museo Universitario de Arte Contemporáneo (MUAC) w mieście Meksyk, Museo de Arte Contemporáneo de Monterrey (MARCO) w Monterrey w Meksyku, Guest Projects w Londynie i w Storefront for Art and Architecture w Nowym Jorku.

Barbara Kinga Majewska  
(Polska)

Artystka specjalizująca się w wykonawstwie muzyki współczesnej. Jej

domeną i głównym przedmiotem zainteresowania jest głos – jako instrument muzyczny i środek wyrazu oraz narzędzie komunikacji w działalności publicznej i pedagogicznej. W 2011 roku uczestniczyła w Programie Kształcenia Młodych Talentów „Akademia Operowa” w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie. W 2012 ukończyła Międzywydziałowe Podyplomowe Studium Pieśni na warszawskim Uniwersytecie Muzycznym. Doktorantka w Zakładzie Psychopedagogiki Kreatywności Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Laureatka licznych stypendiów, felietonistka „Ruchu Muzycznego”, autorka *Krytycznego przewodnika po sposobach realizacji zapisu nutowego we współczesnej muzyce wokalne*.

Open Place: Julia Kosterieva i Jurij Kruchak (Ukraina)

Jurij Kruchak studiował scenografię w Państwowej Akademii Sztuki w Charkowie, projektowanie środowiskowe w Państwowej Akademii Wzornictwa i Sztuki w Charkowie. Odbił studia podyplomowe na Wydziale Malarstwa Państwowej Akademii Sztuk Pięknych i Architektury w Kijowie. Julia Kosterieva studiowała scenografię w Państwowej Akademii Sztuki w Charkowie, grafikę w Państwowej Akademii Wzornictwa i Sztuki w Charkowie. Odbiła studia podyplomowe w Państwowej Akademii Sztuk Pięknych i Architektury w Kijowie. Kruchak i Kosterieva pracują w przestrzeni publicznej, tworząc wspólnotę artystów i publiczności, której zachowania pomagają interpretować i uwidaczniać struktury społeczne. Odnoszą się do relacji między artystą a publicznością. Jako kuratorzy i organizatorzy łączą twórczą i odbiorczą stronę świata sztuki w historii własnego życia. W 1999 roku uruchomili platformę artystyczną Open Place, której celem jest pogłębianie badań twórczych oraz tworzenie powiązań między procesem artystycznym i różnymi warstwami nowoczesnego społeczeństwa. Sztukę definiują jako przestrzeń, w której przecinają się procesy artystyczne, społeczne i polityczne, a celem

platformy jest dystrybucja specyficznej formy równości i wyzwolenia, poszerzenie granic sztuki, angażowanie nowych grup ludzi w procesy twórcze i ustanawianie owocnego dialogu między społeczeństwem a twórcami. [www.openplace.com.ua](http://www.openplace.com.ua)

Pasir Putih  
(Indonezja)

Społeczność artystyczna z miejscowości Pemenang na wyspie Lombok w Indonezji. Założona przez dwóch braci, Muhammada Sibawaihi i Muhammada Gozali, którzy wraz z grupą aktywistów lokalnych i zaproszonych twórców, używając narzędzi sztuki, dziennikarstwa, komunikacji, tworzą program edukacji artystycznej dla wspólnoty. Co roku zespół ludzi skupionych wokół Pasir Putih współtworzy festiwal sztuki Bangsal Menggawe, który odbywa się w portowej zatoce nad oceanem. <http://pasirputih.org/>

Alicja Rogalska  
(Polska, Wielka Brytania)

Artystka polskiego pochodzenia mieszkająca w Londynie. Określa się mianem akuszerki, która inicjuje proces i koordynuje go. Podkreśla, że w owym procesie tworzenia wspólnej całości interesują ją uczestniczący w nim ludzie i ich historie. Swojego uprzywilejowanego statusu używa jako platformy, stwarzając im przestrzeń w sferze publicznej. Zainicjowane wydarzenia czy spotkania – efemeryczne momenty – to katalizatory dla kolektywnego rozważania, wyobrażania, kwestionowania i testowania różnych sposobów bycia razem. Jej praktyka jest skoncentrowana na wątkach społecznych i politycznych kontekstach codzienności, obejmuje zarówno badania, jak i produkcję sytuacji. Jej realizacje są zakorzenione zarówno w pracy kontekstualnej, jak i spekulatywnej, pomiędzy tym, co już istnieje, a co dopiero mogłoby być możliwe. Absolwentka Fine Art (Goldsmiths College, University of London, 2011) i kulturoznawstwa (Uniwersytet Warszawski, 2006). Rezydentka KulturKontakt w Wiedniu, w 2017 stypendystka IASPIS w Sztokholmie.

Vincent Rumahloine  
(Indonezja)

Posługuje się fotografią, wideo i wystawą. Ukończył Wydział Sztuk Pięknych w Bandung Institute of Technology (2009). Do 2014 roku pracował jako nauczyciel sztuki w szkole średniej, a to doświadczenie pozwoliło mu wypracować przyszłe metody interakcji z różnymi społecznościami. Od 2011 roku jest zaangażowany w pracę socjalną jako wolontariusz w różnych organizacjach działających w Bandungu, m.in. Rumah Cemara Center – ośrodek leczenia HIV i uzależnienia od narkotyków – oraz w działania przeciwko wykluczeniu. Są to doświadczenia fundujące dla jego praktyki artystycznej.

Iza Rutkowska  
(Polska)

Artystka, animatorka i menadżerka kultury. Założycielka Fundacji Form i Kształtów ([www.formyksztafty.pl](http://www.formyksztafty.pl)) oraz Szkoły Nauk Praktycznych ([www.szkolanaukpraktycznych.pl](http://www.szkolanaukpraktycznych.pl)), reżyserka filmu *Podwórko im. Wszystkich Mieszkańców*. Współpracuje z samorządami miast, organizacjami pozarządowymi, domami kultury oraz instytucjami sztuki w Polsce i za granicą. Swoje projekty realizowała m.in. we współpracy z Zachętą, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Galerią Narodową w Dżakarcie i Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Bolonii. Jej działania z pogranicza architektury, designu i performansu skupiają się na nadawaniu nowych form i kształtów przestrzeni publicznej. Angażują ludzi z różnych środowisk i w każdym wieku. Bywają efemeryczne, ale częściej przetrzają się w długi proces integracji lokalnej.

Maciej Siuda  
(Polska)

Jego dyplom (Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej) został zaprezentowany między innymi w Muzeum Guggenheima w Nowym Jorku. Finalista międzynarodowego konkursu Archiprix. Współzałożyciel międzynarodowych warsztatów architektonicznych IWAW. Wykłada w School of Form i na Politechnice

Świętokrzyskiej w Kielcach i jest pomysłodawcą warsztatów kolektywu Balon. Nieustannie eksperymentuje i projektuje w duecie z Rodrigiem Garcíą Gonzalesem. Od 2012 roku rozwija również własną działalność wzorniczą. Wdraża projekty m.in. w Hiszpanii, Włoszech, Polsce i na Haiti. Jeden z najnowszych projektów architekta to projekt szkoły, aktualnie w budowie na Haiti, realizowany we współpracy z Fundacją Polska-Haiti, która pomaga Haitańczykom po tragicznym trzęsieniu ziemi.

Magdalena Starska  
(Polska)

Autorka rysunków, performansów i instalacji. Ukończyła poznańską ASP. Na przełomie 2007/2008 odbyła półroczną podróż nastawioną na badanie kultury Ameryki Południowej. Od 2008 członkini grupy Penserstwo. W 2010 otrzymała stypendium Ministra Kultury i Sztuki, w 2014 stypendium Młoda Polska. Studentka Interdyscyplinarnych Studiów Doktoranckich w UAP w Poznaniu, gdzie od 2016 pracuje w Katedrze Intermediów. Autorka wielu wystaw krajowych i międzynarodowych oraz projektów społecznych i performatywnych.

Igor Stokfiszewski  
(Polska)

Krytyk literacki, dramaturg, członek zespołu „Krytyki Politycznej”. Studiował polonistykę na uniwersytetach Łódzkim i Jagiellońskim. Autor książki *Zwrot polityczny* (2009). Publikował m.in. w Gazecie Wyborczej, Tygodniku Powszechnym, Hałarcie, FA-arcie, Notatniku Teatralnym i Die Tageszeitung. Jako recenzent współpracował z programem telewizyjnym *Kinematograf* (TVP1) i *Czytelnia* (TVP Kultura). Współpracuje z Teatrem Nowym w Warszawie, Teatrem Łądzka Nowa w Krakowie i Berlin Biennale.

Otty Widarsari  
(Indonezja)

Malarka, artystka wideo, pisarka, filmowiec, kuratorka i aktywistka medialna. Studiowała dziennikarstwo w Instytucie Nauk Społecznych i Politycznych w Jakarcie (IISIP) oraz sztuki wizualne w Instytucie Sztuki

tamże (IKJ). Jedną z założycieli Forum Lenteng i jedną z kuratorów programu Akumassa – lokalnego programu edukacji medialnej i upodmiotawiającej.

Alicja Wysocka  
(Polska)

Studiowała na ASP w Krakowie, w School of Design and Crafts w Göteborgu oraz na Vrije Universytecie w Brukseli. Obroniła dyplom na ASP w Poznaniu. Ukończyła studia na wydziale Kognitywistyka oraz Filozofia Umysłu na UJPJP2 w Krakowie. Działa w obrębie Alfa Omegi – [www.alfaomegi.com](http://www.alfaomegi.com). Alfa Omegi realizuje projekty z pogranicza sztuki, projektowania i aktywizmu społecznego. Korzysta z doświadczeń rzemieślników, rękodzielników, czerpie inspirację z tradycji lokalnych. Promuje nie tyle osoby, ile efekty wspólnej pracy. Funkcjonowanie Alfę Omegi polega na zawieraniu sojuszy, w których każdy ma takie samo prawo głosu. Nazwa zainspirowana Warsztatami Omega, grupy założonej przez artystów, projektantów, pisarzy w Londynie w 1913 roku, którzy wierzyli, że dzieląc się umiejętnościami, zyskają większą autonomię i będą mogli zrezygnować z pomocy instytucji.

Jaśmina Wójcik  
(Polska)

Artystka oddana aktywizmowi i sztuce skupionej na społeczności. Adiunkt na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. W 2016 otrzymała I nagrodę w Konkursie Filmowym, przyznanej przez Muzeum Sztuki Współczesnej i Państwowy Instytut Filmowy za swój pełnometrażowy film *Symfonia Fabryki Ursus*. W 2015 otrzymała (razem z Izą Jasińską, Pat Kulką i Igorzem Stokfiszewskim) Grand Prix Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej za projekt „Fabryka. Ursus 2014”, wkomponowany w przestrzeń miejską byłych Zakładów Mechanicznych w Ursusie. W 2015 brała udział w projekcie *Radical Democracy: Reclaiming the Commons*; jako członek drużyny warszawskiej była jednym z inicjatorów *Miasto – Wspólna Sprawa*, nieformalnej koalicji warszawskich inicjatyw pracujących na rzecz ochrony przestrzeni publicznej.

## Kuratorzy

Mariana Dobkowska

Kuratorka rezydencji, projektów i wystaw, redaguje i projektuje publikacje oraz zarządza realizacją nowych prac artystycznych. Od 2004 roku członkini zespołu programu rezydencji (do 2017 AIR Laboratory) w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie, jednego z wiodących programów rezydencji w Europie Środkowej. Kuratorowała i współkuratorowała projekty takie jak: *Public AIR, We're Like Gardens, Porthos i Akcja PRL*, które były realizowane w przestrzeni publicznej i zakładały aktywny udział szerokiej publiczności. Wraz z Krzysztofem Łukomskim kuratorowała dwuletni projekt *Social Design for Social Living (2015–2016)* zakończony wystawą pod tym samym tytułem w Galerii Narodowej Indonezji w Dżakarcie. Ukończyła studia magisterskie z historii sztuki i podyplomowe studia kuratorskie na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Podczas pobytów w Indonezji badała obszar wrażliwych społecznie i politycznie praktyk artystycznych oraz zgłębiała metody pracy jawańskich kolektywów.

Krzysztof Łukomski

Doktor, badacz i kurator wydarzeń artystycznych. Pracuje w dziedzinie edukacji artystycznej, ucząc w Katedrze Intermediów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu i w School of Form. Skupia się na nowych metodologiach podejść zorientowanych na proces. Razem z Marianną Dobkowską pracował nad dwiema wystawami i programami w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie – *Gotong Royong. Rzeczy, które robimy razem* i *Social Design for Social Living* (wystawa w Galerii Narodowej w Dżakarcie, Indonezja, czerwiec–lipiec 2016). Interesuje się doświadczeniami interdyscyplinarnymi i performatywnymi w sztuce współczesnej i designie społecznym, a także wspólnotowymi praktykami artystycznymi. Jedną z prac zbiorowych przez niego zorganizowanych była

oficjalną częścią programu Triennale w Katmandu w 2017 roku. Jako podróżnik i badacz skupia się głównie na zbieżności nowych metodologii edukacji artystycznej, psychologii recepcji sztuki, komunikacji wzorniczej i mobilności artystów.

Uczestniczki i uczestnicy *Intervalo-Escola – Czas na przerwę*

Adelina Cimochovicz

Ukończyła architekturę na Politechnice Białostockiej. Studiuje na Wydziale Nowych Mediów ASP w Warszawie. Aktywna członkini Komitetu Obrony Lokatorów i Konsorcjum Praktyk Postartystycznych.

Jakub Depczyński

Kończy studia na Uniwersytecie Warszawskim i studiuje na Wydziale Zarządzania Kulturą Wizualną ASP w Warszawie. Od wielu lat pracuje jako producent i organizator festiwali teatralnych (np. Festiwal Malta w Poznaniu), filmowych i koncertów. Niedawno rozpoczął staż w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie oraz dołączył do Konsorcjum Praktyk Postartystycznych. Interesuje się polityką, algorytmami, studiami miejskimi i gotowaniem.

Kamila Ferenc

Prawniczka, aktywistka, feministka, studentka socjologii UW. Współzałożycielka i działaczka oddolnego ruchu studenckiego o nazwie Uniwersytet Zaangażowany. Zaangażowana w prace sekcji antydyskryminacyjnej tegoż ruchu. Realizuje projekt *service learning* na Uniwersytecie Warszawskim, badając problemy studentów zagranicznych, w tym uchodźców, i szukając nowych rozwiązań. Na co dzień pracuje w organizacji pozarządowej walczącej o respektowanie praw reprodukcyjnych. Interesuje się studiami miejskimi.

Agata Grabowska

Absolwentka Wydziału Zarządzania Kulturą Wizualną na warszawskiej ASP. Wraz z Olą Rusinek kuratorka wystawy *Dekadencja / sklepik z pamiątkami* w (już nieistniejącej) Klubojadalni

Eufemia. Zainteresowanie miastem od października będzie rozwijać na studiach magisterskich w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych na Uniwersytecie Warszawskim.

Karolina Grzegorzczak

Kulturoznawczyni, feministka, studentka Instytutu Kultury Polskiej UW. Spędziła rok na Freie Universität w Berlinie, gdzie zajmowała się archiwami performansu i sztuką protestu. Jej zainteresowania badawcze krążą wokół mikrohistorii oraz kultury robotniczej. Obecnie prowadzi badania wśród byłych pracowników FSO na Żeraniu. Działa w oddolnej inicjatywie studenckiej Uniwersytet Zaangażowany.

Mateusz Kowalczyk

Artysta wizualny, performer, aktywista. Studiuje na Wydziale Nowych Mediów ASP w Warszawie. Pracuje w różnych mediach (obiekt, instalacja, malowanie). Inspirują go metody szamanizmu (tańiec rytualny, muzyka, śpiew, inne). W jego praktyce artystycznej ważne jest czasowe i miejscowe wytwarzanie wspólnego doświadczenia.

Filip Madejski

Artysta wizualny, kompozytor, perkusista, producent audiowizualny. Studiował w Wydziale Sztuki Mediów ASP w Warszawie. Współtwórca zespołu How How. W latach 2012–2014 współpracował z pracownią prof. Grzegorza Kowalskiego przy realizacji warsztatów *Tworzenie we współdziałaniu* w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski. Bada dźwięk jako przestrzeń interakcji. Zajmuje się problemem „twórcy jako rozmówcy”, czyli przestrzenią dialogu w polu kultury i edukacji artystycznej. Jednym z celów, jakie przed sobą stawia, jest aktywizacja społeczności uczelni artystycznych w debacie publicznej oraz modyfikacja ogólnego charakteru dydaktyki na warszawskiej ASP. Działacz Uniwersytetu Zaangażowanego, (aktualnie formującej się) Akademii Zaangażowanej i Konsorcjum Praktyk Postartystycznych.

Ola Rusinek

Animatorka społeczno-kulturalna i lokalna aktywistka. Większość

projektów społecznych realizuje na warszawskim osiedlu Przyjaźń na Bemowie. Współpracuje też z młodymi ludźmi z Białorusi i Ukrainy. W tym roku po raz pierwszy kuratorowała (razem z Agatą Grabowską) wystawę *Dekadencja / Sklepik z pamiątkami* w klubojadalni Eufemia. Kończy studia na Wydziale Zarządzania Kulturą Wizualną warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych.

Jana Shostak

Absolwentka Wydziału Intermediów na ASP w Krakowie oraz Wydziału Sztuki Mediów na ASP w Warszawie (dyplom 2017, *Nowacy*). W swojej praktyce artystycznej skupia się na działaniach aktywizujących / hakujących społeczność wewnątrz pozaartystycznego systemu. Wierzy w skuteczność sztuki. Laureatka Nagrody Krytyków (Najlepsze Dyplomy ASP), Grand Prix (Młode Wilki '16), 1. miejsce (Festival In Out) oraz Nagrody Publiczności (Transmission Video Art Festival). W 2015 roku ustanowiła jeden z polskich Rekordów Guinnessa. Posiada oficjalne zaświadczenie wolontariusza Światowych Dni Młodzieży 2016. Brała udział m.in. w The European Biennial of Contemporary Art Manifesta 11 (Zurych) i Draft Systems Biennale Wro (Wrocław).

Katarzyna Sztarbała

Tancerka, performerka, socjolożka, tłumaczka. Doświadczenie sceniczne zdobywała z grupą Laboratorio z Madrytu, biorąc udział w spektaklach teatru tańca, cyklach improwizacji, projektach łączących nowe technologie oraz język ruchu na Uniwersytecie Carlosa III w Madrycie. Zaangażowana w działania społeczno-artystyczne z dziećmi oraz imigrantami w Madrycie. Stara się przybliżyć współczesny język tańca osobom z ograniczonym dostępem do sztuki (projekt *Veranos singulares* w prowincji Madryt).

Bogna Tęczynopol

Absolwentka katedry projektowania ubioru, studiuje na Wydziale Zarządzania Kulturą Wizualną ASP w Warszawie. Pracuje w polu kultury, obecnie jako opiekunka

widzów i wystaw w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Współdziałaczka Konsorcjum Praktyk Postartystycznych. Zainteresowana feministycznymi działaniami z pogranicza świata sztuki i aktywizmu.

#### Jakub Wielgo

Właśnie kończy studia magisterskie z socjologii na Uniwersytecie Warszawskim. W wolnym czasie pracuje w organizacji Uniwersytet Zaangażowany, która skupia się na walce z wszelkiego rodzaju nierównościami (włączając rasizm i seksizm) na uniwersytecie i w jego otoczeniu. Mocno wierzy, że różnorodność społeczna jest obecnie jednym z najważniejszych, a z drugiej strony najbardziej kontrowersyjnych tematów. Członek pierwszego w historii polskich uniwersytetów projektu *service learning* (połączenia nauki i pracy na rzecz społeczności). Współpracuje ze studentami z Berlina i Northampton w kwestiach walki z wykluczeniem społecznym. Członek grupy złożonej z wielu uniwersytetów, starającej się wdrożyć prawo antydyskryminacyjne na wszystkich uniwersytetach w Polsce.